

**Disputatio medica de peste, morborum principe ... / sub praesidio ...
Conradi Victoris Schneideri ... publicae disquisitioni subjiciet Johannes
Gerdes ... Anno M DC LXXX.**

Contributors

Schneider, Konrad Victor, 1614-1680.
Gerdes, Johann, approximately 1656-1700.
Universität Wittenberg.

Publication/Creation

Wittenbergae : Typis Christiani Schrödteri, [1680]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hk2dd55a>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

I N. 7.
DISPUTATIO MEDICA
DE
PESTE, MORBO.
RUM PRINCIPE,

Quam
Indultu Gratioſ. Facultatis Medicæ
SUB PRÆSIDIO
VIRI MAGNIFICI, NOBILISSIMI, AMPLISSIMI,
EXPERIENTISSIMI,
DN. CONRADI VICTORIS
SCHNEIDERI,
Phil. & Medicin. D. & P. P. celeberrimi,
Ejuſdem Facultatis Senioris graviffimi, Potentiſſ Elector.
Saxon. & Brandenb. nec non Princip. Anhaltin. Ar-
chiatři feliciffimi,

DN. PATRONI PRÆCEPTORIS & PROMOTORIS
religioſe venerandi.

Publicæ diſquiſitioni ſubjiciet.

M. JOHANNES GERDES,
Svec. Holmiens.

In Auditorio Medico,

Ad d. 22. Jul. horis antimeridianis, Anno cId Idc LXXX.

WITTENBERGÆ,
Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI.

DISPUTATIO MEDICA

22

PESTE MORBO
RUM PRINCIP

2151

habitu Gratiolae Facultatis Medicæ

558 P.E.11710

STRI MAGNETIC, NORRIS STAM, AMP LESTAM

13428373124973

DL CONRAD VICTOR

SCHEMELBERT

Phil & Medicin. D. & P. R. celebrantur

2. J. & B. Brindley, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915,

1891

DR. PATRONI PRÆCEPTORIS & PROMOTORIS

[Faint handwritten text at the bottom of the page]

M. JOHANNES GERDES.

2vec. Holmberg

in hibernia

1844. The first anniversary of the death of the late President of the United States, George Washington, was celebrated in this city on the 22nd inst. by a public reading of the Declaration of Independence, and the singing of the national anthem, at the residence of the Mayor.

15 FEB 1964

I. N. J.

PROOEMIUM.

VNa tantum est Sanitas, infiniti sunt morbi. Una omnibus lex suprema, MORS, Genus mortis diversum. Nunc æstu Sanguis adurit intempestivo, mox frigore percutitur siderante; nunc tabe Spiritus consumuntur tædiosa, mox destillatione supprimuntur suffocante; Hos inquietudo & vesania enecat, alios stupor & torpor jugulat.

Media equidem paravit his & similibus affectibus provida natura, non contemnenda, Mortis tamen vim minime superantia. (Nec ea in hac status humani corruptione, intentio altissimi fuit) Habet quidem Medicina unde repelluntur & inhibentur accessiones morbosæ, non ejiciuntur & tolluntur penitus, remanet fomes in internis corporis humani recessibus; excitatur idem per varia ingesta externa, cum tutissima quæq; tela Mortis possideant occultatum; Ut recte dixerint sapientiores: *Mortem ubiq; Salutem nullibi deprehendi*; siquidem aer non raro insidiosus, pocula malefida, ipsæq; dapes carnifices, sed & homo sæpius homini *Mors*.

Quantumvis autem affectuum morbosorum numerus innumerus, compendiose tamen eos omnes ferè spectamus in pestilentiali lue conjunctos; Ut ut ob contrarietate causarum sæ-

pius sibi invicem videantur contrarii, mirabili tamen consociatione, in ruinam totius œconomiae corporis humani hîc conspiratos quasi offendimus.

Nuncupamus proinde hoc malum rectius *morborum colluviem* quam morbum; cum nihil in Pathologia aut morbus aut Symptoma audiat, quod huic affectui proprium esse nequeat.

Indeq; non admiramur amplius ejus in afficiendo atrocitatem, nec in agendo celeritatem, cum conjunctis virib9 felici9 & citius id præstetur, quod sejunctis aut plane non, aut minimum tardius in effectum producitur:

Tanta morbi hujus gravitas, invitavit omni tempore accuratissima quævis ingenia ad sui intimiorē considerationem, quæ in scrutinio ejus naturæ defudarunt insigniter, fructumq; lucubrationum Scriptis suis reliquerunt. Quam feliciter & sufficienter, nostrum non est judicare, nec per ingenii vires id nobis licitū. Placet potiores ejus argumenti Scriptores in antecessū hîc enumerare, quo partim morbi hujus gravitas tot Excell. Excell. virorū judiciis probata, innotescat magis, partim nostra dissertatio frequentioribus citatis non interrupta, fluat liberius. Laborarunt in eo, Primus *Hippocrates senex venerandus*, dein *Galenus*, *Corn. Celsus*, *Andr. Cæsalpinus*, *Franc. Alphanius*, *Donat. Ab Altomari*, *Avicenna*, *Joh. Castellus*, *Rodericus à Castro*, *Joh. Crato*, *Joh. Dalecampius*, *Angel. Decembris*, *Bernb. Dessenius*, *Claud. Faber*, *Marsil. Ficinus*, *Anton. Farnesius*, *Hieron. Fracastorius*, *Anton. Fumanella*, *Gentilis de Fulgineto*, *Jacob. Gengerus*, *Ludov. Gardinius*, *Rudolph. Goclenius*, *Anton. Gnaynerius*, *Guil. Gratarolus*, *Joh. Heurnius*, *Theoph. Paracelsus*, *Laur. Joubertus*, *Anton. Lancelotus*, *Zacutus Lusitanus*, *Abrab. Macbsfredus*, *Valerius Martinus*, *Oddus de Oddis*, *Guil. Rondelitus*, *Joh. Palmarius*, *Anton Portus*, *Josepb. Quercetanus*, *Georg. Rivettus*, *Joh. Anton. Sacracenus*, *Here. Saxonia*, *Petr. Schotanus*, *Balthasar Timæus*

Timæus à Guldenkleee, Matth. Unzerus B.D. Dan. Sennertus nec non Excell. D. D. Michael Sennertus Francisc. de le Boe Sylvius, Paul. Barbette, Joh. Baptista VanHelmond, Paulus de Sorbait, & nuperior Dobrzenski &c. &c. Poterat Horum Excell. Auctorum gravitas, & ingeniosa morbi P. descriptio ab instituto meo me facile detertere; Nisi me iterum erigeret mea intentio, quæ non est eruditissimas eorum opiniones impugnare (neq; per modestiam id integrum) sed vestigia eorum legere, sententias conferre, potiora eligere & quæ propria ingenii vis suggerit, iisdem addere ac defendendo ingenium exercere. Hic meus Scopus, ut per gratiam divinam obtineatur, est quod supplicibus suspiriis à Sapientissimo Numine id exorem: Benedicatcepto Jehovah ex altissimis!

CAP. I.

DE DEFINITIONE PESTIS.

§. 1. Recepto more nunc prius ageremus de vocis morbi Pest. origine, & cui ortum suum debeat; ast cum nihil aut parum lucis telæ nostræ pertexendæ afferat, multis id persequi, supervacaneum æstimamus; Relinquimus proinde id Grammaticis contenti affectum hunc, sub nomine isto tam manifestum esse, ut nulli nisi plane rudi, & omnis consortii humani experti latere possit.

§. 2 Sic quoq; varia vocis acceptio, nullam conceptui aut intellectui moram facere potest; Dissertatio enim nostra medica est, objectumq; ejus affectus, quem si nuncupes, omnes nominis hujus denotationes civiles & politicas facile removebis. Dicitur communiter *Pestis* s. *Pestilentia*, *Malum Epidemium*, aliis *Febris Pestilentialis* Græci λοιμὸν nuncupant, Germani *die Pest oder Pestilenzialische Sâuche, das Sterben*.

§. 3. Ut proinde institutum pro intentione perficiamus,

rem ipsam aggredimur. Initium facturi à Definitione pestilentialis huius morbi, quo tanquam in compendio natura & essentia ejus percipiatur. Delineamus itaq; eum per *Morbum Epidemium s. communem, peracutissimum & summe contagiosum, ortum ab Intemperie totius M. S. insignieaq; maligna.*

§. 4. Morbum diximus hunc affectum, in quo nullum contradicentem nos habere speramus. Ad quam autem morborum classem sit referendus, non una est Sententia. Ut paucis nos expediamus, plurimi Medicorum collocant Pestem in hoc morborum genere, quod alias communi, qualitatum occultarum titulo insignitur, moti multitudine ac gravitate Symptomatum eam comitantium, simul etiam modo agendi pro manifesta causa admodum celeri ac violenta. Alii respuentes ad effervescentiam in hoc morbo non levem, calidamq; sæpius intemperiem, non dubitarunt numerare eundem inter morbos Intemperiei & quidem calidæ, unde etiam à nonnullis febris ipsa dicta, cum signa Diagnostica, plerumq; cum febribus communia, violentiora licet, habeat. Neutram opinionem nostram facere possumus. Qualitates enim occultæ, ignorantiam culpandam inferunt, quam rationalis Medicus quavis ratione evitare cupit, nec lucem, arti admovente experientia hodierna, eam prætere decet, satiq; ergo est ab occulti nomine abstinere & laboriosiq; in causas inquirere, monente *D. Wedel. de Fac. Med. L. I. S. I. C. I.* Intemperies autē calida nimis stricta est, ut pro classe Pestilentiarum ponatur generali. Cum enim hæc proprietas Calidæ nempe Intemp. non omni competat Pesti, sed plane contrariæ qualitatis reperiatur idem morbus, prout causæ variant, etiam nullo jure omnium sedes nuncupari potest. Censemus itaq; referendum esse hunc affectum ad morbos equidem *intemperiei*, ast non solum *Calidæ* aut *frigide*, sed etiam & *potissimum qualitatum secundarum*. prout Symptomata tanquam effectus de sua *Causa modo calida modo frigida modo acida modo alcalina &c. &c.* testantur. De quibus in *Causarum Evolutione.*

§. 5. Additur in descriptione P. Epitheton *Ἀνδρῶν* i. communis, non ut attributum essentiale & naturam venenosi morbi ingrediens, sed tanquam consequens infallibile, & accidens Venenosi hujus miasmatis inseparabile. Cum enim vis ejus perniciofa adeò sit ac maligna, nunquam in uno subiecto nidificat solo, Sed contagioso modo longe lateq; dispergit seminaria & quicquid offendit, in consortium suæ conditionis rapit. Manet itaq; communitas ejusdem affectus, unum ex primariis P.M. Signis Diagnosticis; Quæ si abfuerit, aut de vera Pestis lue dubites, aut impeditam ejus per prophylaxin vim æstimes, aut *τὸ βέβαιον* quid subesse judices.

§. 6. Esse vero morbum acutum imo extreme peracutum nemo nisi in cognitione ejus naturæ plane hospes facile negabit. Ita quippe insidiatur Spiritibus vitalibus, ut vix præsentia ejus cognoscatur prius, quam nativum robur debilitatum, flammula vitalis pene tota suffocata & æconomia corporis humani penitus inversa est. Testantur id citissimus virium lapsus, lipothymia ac syncopes frequentiores, & tandem mors paucas intra horas sæpe appropinquans.

CAP. II.

DE SUBJECTO.

§. 1. Pestem causari plerarumq; imo omnium actionum Vitalium læsionem, Symptomata quamplurima, præsentis morbi signa evidentissima, evincunt. Unde in eo dubium nullum nobis reliquum. Sic quoq; manifestum, præesse iis actionibus Spiritus dicti vitales, quorum activitate, volatilitate vigore & idea à primo ortu impressa, tot actiones nobiles & admiratione dignæ, peraguntur. Hos directores, aut *calidum innatum*, aut *flammulam vitalem*, aut *Archeum gubernantem*,

aut *Lucem moventem*, aut *animam ipsam* nuncupes, nobis idem erit.

§. 2. Notum porrò est, & ex rationis sanæ dictamine colligitur, hos Spiritus ob exaltatam naturam (describuntur enim à luciditate, puritate, volatilitate, dulcedine, & qualitate, ad alcalina inclinante. *D. Wirdig. Medic. Spirit. Lib. I.*) per se, conjunctos servari non posse, quin ob prius allatam rationem avolent, principioq; primo, cui ortum suum debent (Luci ex sententia, nonnullorum) se iterum jungant. Proinde opus habuerunt receptaculo quodam communi, quo tanquam domicilio contineri & ad functiones justas obeundas, aptificari possunt. Id receptaculum Sanguis est, in eo tanquam grato hospitio conservantur, per eum, variis injuriis depauperati, restaurantur, & ex eo tandem vi inimica contrariorum expelluntur, quæ expulsio pro mortis Synonymo merito habenda:

§. 3. Cum itaq; actionum vitalium læsio, sine Spirituum eorundem turbatione fieri nequeat, nec hæc turbatio, nisi in domicilio eorum radicali & proprio, sanguine nempe, principaliter & primario, contingat, sequitur *subjectū Pestis primariū esse totam Massā sanguineam*, quæ ab accidente alieno alteratâ, Spirituum V. turbatio, actionumq; earundem læsio necessario oritur insignis.

§. 4. Ab hac sententiâ recedunt non nulli Medicorum. Qui, ut cordi tribuunt elaborationem Sanguinis & Spirituum Vitalium, proindeq; illud *Arcem vitæ, Spirituum vitalium Officinam, calidi innati sedem, primum vivens & ultimum moriens*, vocant: Ita quoque ex hac hypothese Massam Sanguineam non nisi subjectum P. faciunt secundarium, primarium autem COR, tanquam totius corporis Principem ac Regem. Ast si dicemus quod res est, nec quendam principatum, præ cæteris Corporis humani partibus Sanguificationi intervenientibus, cordi tribuere, nec P. Subjectum principale idem dicere possumus: singulæ enim ad liquorem hunc elaborandum pro

pro virili contribuunt, & conjunctim id præstant, quod sejun-
ctim efficere non possent. Quæ ergo Cordi alias assignata
fuerunt Encomia, verius Massæ Sangvineæ competere pro-
nunciamus: In sangvine enim non Corde prima capiuntur vitæ
(& sic Spirituum vitaliū) auspicia. Is, non hoc, eam reliquis com-
municat corporis partibus. In sangvine non corde ob-
servatur tandem obscura aliqua undulatio & trepidatio, circu-
lationis finis & mortis initium. Quamdiu etiam Sp. vitales in
corpore præsentem, per Sangvinem se maxime produnt: Con-
stantes enim & vegeti circulationem agunt justam ac decen-
tem, per pulsum fortem magnum & æqualem se exerent, tur-
bati vero & debilitati movent turbulenter debiliter ac inæqua-
liter, quod pulsus debilis interruptus & inæqualis manifestat.
Produnt eandem Spirituum vitalium in sangvine elaboratio-
nem & hospitationē Observationes quam plurimæ in Brutis &
Hominibus factæ, qui, exsecto licet corde & corpore ejecto,
per modicum temporis spatium functiones suas obire pote-
runt, Sangvine vero immoderatus emissio, Subito vivere desi-
erunt vid. *Josepb. Acosta. lib. V. Hist. Nat. Judic. Verulam Hist. Vit. & Mort.* aliq; . Accedit quod in corde nihil observetur
peculiare (fermentum enim singulare ad Sangvinis elaboratio-
nem faciens quæsi verunt alii, at non demonstrarunt) quod non
in ipso sangvine reperiatur, & ex quo prærogativa quædam cor-
di succrescere posset. Addimus his suffragium codicis Sacrae,
omnis Carnis animam, (quæ nobis Spiritus Vitales) in San-
gvine collocantis Levit. XVII. nec non authoritates & experi-
menta virorum Experientiss. *Harveji Exerc. de G. A. & Cir. Sang. Reekii de motu cordis, Jacob. D. Back Diss. d. Cord. C. X. & S. III. c. III. Magnif. D. D. Schneid. Lib. III. de catharr. c. 1.*

§. 5. Eo ipso tamen nolumus derogare quid eminentiæ
nobilissimæ humani corporis parti, præter veritatem saltem,
nihil eidem tribuere licet. Manet dispensator omnis sangvi-
nei liquoris, cum in ejus ventriculis, ut flumina in mari, con-
fluat

fluat omnis sanguis, ex iisdemq; iterum in totum corpus distribuat. Sangvinis autem & S. V. elaboratio s. hæmatosis ipsi Sangvini relinquatur.

§. 6. Quemadmodum nunc patet ex dictis Sangvinis & Sp. Vit. elaborationem Cordi nullo nullo jure tribuendam esse, ita & clarum est, & ex mox dicendis reddetur manifestius, mino recte COR statui P. M. subjectum primarium, de Massa autem Sangvineâ omnino id affirmandum esse. Notamus verò distinctionis gratiâ, subjectum P. aliud esse quo s. Partiale, aliud quod s. totale. Subjectum quo s. in quo, radicale & primarium sæpius nominata M. S. audit, in hanc venenosum miasma immisum variis modis Spiritus animales invadit, eosdem turbat, ac inde actionum vitalium læsionem eximiam inducit, donec plane exturbati, mortem acceleret præsentem.

§. 7. Hanc autem radicalem & primariam P. M. sedem si determinare recte volumus, paulo intimius liquoris Sangvinei naturam inspiciamus, necesse est. Considerabimus autem eum non ut extravasatum & inutilem, tum enim rectius cruor quam Sanguis audit, sed venis & arteriis contentum ac vividum. Hunc si resolvimus & separamus, observabimus (1) Liquorem fluidum ac tenuem, ex particulis humidioribus chyli, pro communi quodam vehiculo, paratum & confectum. (2) Particulas alcalinas volatiles, ex volatilibus succi nutritii partibus evectas, motuiq; circulari dicatas (3) Partes quasdam acidas, ad consistentiam Sangvini conservandam, & amica pugna volatiliores particulas detinendas, elaboratas. (Ex harum alcalinarum & acidarum partium mistione & mutuo motu, quomodo color resultet intense rubicundus s. sanguineus ap. *D. de Beck. Experim circa Rer. N. Principia p. 44. seq. legi potest.*)

§. 8. Hæc ut ad materiam substratam applicemus dicimus, nunc particulas volatiliores alcalinas, nunc acidas occupari à seminariis Pestis, & subjectum ejus fieri causale & primarium

rium idq; pro ratione Venenosæ Tincturæ; Hæc si volatilis & falsa acidum destruit conveniens, consistentiam sanguinis resolvit justam, & impetuoso motu vitam cum S. V. discutit. Contra si acida & figens, spiritibus Volatilioribus compedes quasi imponit, motionem impedit, sanguinem coagulat, & S. V. tandem suffocat. Cui nostro asserto omnino conveniunt, quæ Job. Valent. Willis Tr. d. Morb. Castr. Cap. III. de Pestis natura, scribit. *Consistit corruptio Pestilentialis tum in humorum repentina putrilaginosâ resolutione, quando Spiritibus acidiusculis vappa, salsis ferocia, Salibus degener substantiæ modus Volatilibus, fixis volatilifatio, aut angulorum obtusio, Oleorum imminutio & tenuitas nimis Spirituosa, Aquæ poris dilatatio, peregrinaq; continenda vari generis inducuntur, unde soluta humorum compage, vinculis discordibus temerè illi fluitant; Tum in subitaneâ eorundem coagulatione, cum acidis p. n. incrementum, decrementum salsis, penuria volatilibus, fixis & Crassis ubertas, Sulphuri pix aut colophonia, phlegmatica crassities, glacies, fluidis stagnatio, terræ tenacitas nimis argillacea adaugetur, quare densantibus se fibræ, nimio glomeramine humores stringuntur, ferali putredine resolvendi. Inde in caloris naturalis destructione subitaneâ, quando vel illius causæ excitantè minuuntur, quod fit per Spirituum absorptionem & fixationem, salorum contrariorum corruptionem, Instrumentorum generationis & motus intemperiem malignam, vel subjectum suscipiens inhabile redditur, dum oleosa legitima substantiæ, quantitatis, qualitatū & modi faciunt jacturam, sive corrupta in se, sive contrariorum vi oppressa, dum spirituosâ malignis Intemperiebus se sub misere, vel paucitate peccant.*

§. 9. De cætero manet totus homo, & proinde non tantum corpus sed etiam anima, subjectum pestis, Quod, totale & adequatum, ob læsionem non solum Facultatū naturalis, vitalis & Animalis, sed quoq; & non rarò rationalis depravationem aut abolitionem totalem. De Corpore res clara

est: Evineunt enim veritatem hujus positionis, singula Corporis partes male affectæ & præternaturaliter constitutæ, siquidem (1.) Sangvinis *διανεγοία* & intemperies præternaturalis, quò nunc effervescentis resolvitur, nunc fixus coagulatur, eamque insecutæ pulsus mutationes, indicio sunt P. Miasm. in M. S. hospitare & has nocuas alterationes, causari (2.) Cordis Angustia, anxietates, palpitationes, Lipothymia & Syncopes, insigniter cordis musculosam carnem & ventriculos nunc rodi, nunc vellicari, nunc extendi, nunc adstringi præternaturaliter testantur. Quemadmodum itidem (3.) Respirationis difficultas & Sangvinis excretio, pulmonum lobos affectos esse produnt. Symptomata autem varia læsæ Facultatis naturalis, utp. nausea, vomitus, cardialgia, sitis, Apepsia, phradipepsia dysforexia & Anorexia &c. Testes sunt P. M. (4.) Ventriculum eiqve affinia membra ingressum esse, & nunc motu inordinato, nunc vellicatione acri, nunc destructione aut depravatione doni necessarii, hæc & similia producere. Sic porro (5.) Distensiones, obstructions, punctiones & dolores, colicis & Hystericis non absimiles, fluxus itidem alvi varii, glutinosi, crocei, albi, fæcentes &c. vasa meseraica & intestina reliqua huic malo subjecta esse non obscure indicant. Ex tumoribus v. generis varii, Aphtis Bubonibus & Carbunculis circa inguina, sub axillis post aures in collo &c. aperte conspicitur P. M. (6.) Lymphæ locisque glandulosis se insinuasse & salutarem hunc liquorem insigniter depravasse. Eadem ratione qq. in reliquis partibus depurationi Sangvinis dicatis Hepate, puta, Renibus & Liene, impediendo depravando & destruendo agit, ut neutra harum officio suo recte præesse possit, quod ex variis & vitiosis M. S. constitutionibus manifeste deprehendi poterit. Summa, nulla actionum Vital. & Natural. facultas, ejus præsentia expers, unde motuum natural. inversio; Nunc enim incitat ad expellendum non expellenda, per Sudores nimios colliqvativos, hæmorrhagias superfluas, fluxus sympto-

symptomaticos, nunc invitat ad retinendum non retinenda per alvi constipationem, pororum cutis occlusionem, criticorumque evacuationum denegationem &c. &c.

§. 10. Nec in Facultatis Naturalis & Vitalis læsione subsistit, sed & ad animale pergit, & quemadmodum ejus functiones nobiliores, ita & symptomata ex ejus læsione orta, graviora sunt. Atomi enim Venenosi ad caput elevati, membranasque ejus tangentes, dolorem acredine sua excitant acutissimum, delirii sæpe non levis causam, S. a. A. turbatione & agitatione, quietem & somnum abigunt omnem vigiliasque, inducunt pertinaces. Idem genus nervosum gravantes aut vellicantes motus inordinatos convulsivos & Epilepticos Circa principium & ortum v. nervorum confluentes, eosque aut deprimentes aut obstruentes, sensus & motus cessationem uno verbo apoplexiam inferunt funestam.

§. 11. Imo nec animæ ipsæ parcere, documento est facultatis rationatricis læsio, depravatio aut totalis etiam abolitio, quas animæ alterationes, hîc per *συνπαρεΐα* & ex mutua eaque arctissimâ ejus cum corpore conspiratione & conjunctione, qua anima corporis mutationibus insignioribus subjecta qq. est, oriri, veritati maxime consentaneum est. Ut ita jure nos asseruisse videas, totum hominem, omnesque ejus actiones, Naturalem, Vitalem, Animalem & Rationalem à Tyrannide hujus Morbi occupari, cunctasque corporis humani partes ejus atrocitati esse subjectas. Primario tamen, eam, quæ Vitali inservit, Massam puta Sangvineam.

CAP. III.

DE CAUSIS PROXIMA & REMOTIORIBUS.

§. 1. Allatis iis, quæ de Definitione & Subjecto monere, volumus, nunc instituti nostri ratio nos deferat ad causas,

quas in Proximam & Remotiores dispescuisse nobis sufficiet. De illa plurimi Medicorum maluerunt tacere quam certi quid proferre. Qui tamen in ejus scrutinio defudarunt, horum alii dixerunt eam *Spiritum Sylvestrem fermento mumiali tinctum*. Quæ verba tenebras cimmerias inferre Obscuro quis non videt? explicatur enim incertum per incertius, occultum per abstrusissimum. Quis enim Spiritus Sylvestris? Quæ Tinctura mumialis? Ultraque petunt principium, unde à prolixiori ejus confutatione desistimus. Alii venenum aliquod externum esse asserunt, qui si naturam ejus determinassent & modum agendi simul junxissent, habuissent quod gloriarentur, nunc incertitudo eadem remanet. Alii ad putredinem confugientes, ei venenati morbi originem tribuerunt. Alii putredine occultius quid accusarunt. Utrique minus rectè nostro judicio; Primo enim putredo, pestilentialis miasmatis effectus verius quam causa audit, producit enim & generatur in corporibus etiam maximè sanis eadem, unde quæ tam velocissimæ imò momentaneæ fere putrefactionis causa, determinandum esset; Aut si pro causa accipienda, qui ex putridine illa resultantes Spiritus, quænam eorum juxta qualitates primas & secundas, potentia, & quæ exinde elicienda operatio explicandum foret. Deinde non in omni Peste putredo deprehenditur conspicua nec necessaria itidem, cum idem malignus effectus ea absente, produci posse ex inferius dicendis constabit. De eo autem, quod putredine occultius sit, sat erit dixisse rationem ab occulti titulo abhorreere vid. supr. Cap. I. §. 4. *Atbanasii Kircheri Opinionem*, quâ Pestilens Seminium ad animantium classem transfertur, curiosam magis quam veram æstimamus, aut minimum non universalem, interim multis lucem non parcam offerre, non negamus. Ingeniosissimus *Johann Baptista ab Helmont*. Sermone ænigmatico suas de causa Pestis Sententias involvit, unde mens ejus non æque rectè percipitur semper, quæ tandem

dem sana opinio, *ex malignitate externa, in gas fracido ex-
cepta, & ab Archeo terrefacto tristi imagine concepta*, erui
possit, iis, quibus majores sunt ingenii vires, ad considerandum
relinquimus. *Vid. Ej. Tract. Tumul. Pest. p. m. 160. seqq.* Cæte-
ri missis quibusvis rationibus naturalibus, in supranaturali-
bus tantum acquieverunt. Unde *Franc. Joël. Op. Tom. V. S. III.
p. 44.* Certiores, inquit, *venenata Pestis causas è Moyse & Pro-
phetarum Scriptis haurire possumus.* Περνυσμένας quidem esse
flagitia & enormia peccata hominum. Περναταρχικὰν autem
iidem docent esse Deum ipsum irascentem peccatis & spargentem
seminaria Pestis in aërem, quibus flagitia puniuntur non mul-
tum habita ratione corporis, utrum sint pura vel impura, nec æ-
tatis aut sexus. Quæ ratio est, quod in describenda Peste, De-
finitionem, Theologo quam Medico convenientiorem, lau-
datus Autor, attulerit. Nimirum *Pestilentiam, sive Pestilen-
tem febrem esse penam divinam, ulciscentem enormia scelera ho-
minum per venenata seminaria Pestis in aërem à Deo sparsa,
ac deinde per Contagionem in multos propagata.* Motus auto-
ritate Hippocratis qui in Peste divini quid subesse dicit; Nec
non Galeni, qui eadem Seminariorum Pestis in aëre conten-
torum meminit, naturam verò eorum non explicat. *Lib. I.
Cap. IV. de Febr. Differ.* Unde ad supernaturalem respexisse ju-
dicant nonnulli.

§. 2. Ut ut itaque concedendum & ingenuè fatendum,
mala epidemia quævis, peccata tanquam effectus suam cau-
sam sequi: Deique nutu Creaturas cunctas conspirare ad in-
teritum sceleratorum hominum. (Quod nemo nisi profanis-
simæ vitæ homo facile negabit, præcipue cum sacræ literæ ab-
undent minis multorum malorum, speciatim venenatarum
Pestilentiarum *Levit. C. XXVI.* quibus vindicta de peccami-
nosis hominum actionibus sumenda.) Causarum tamen se-
cundarum concursu, ut plur. utitur Manus divina, cum hæc
tanquam naturales non repugnent supra naturali, sed simul

stare possint. Unde non videmus cur in enumerandis causis, naturales plane negligere & in supra naturalibus tam subsistere debeamus. Ultrasque conjungimus cum dicimus: Produci ad Dei voluntatem & extrahi ex intimis terræ penetralibus ad ejus superficiem & aëris regionem, atomos qualitate excessiva peccantes, fætentes, putridos, tenebricosos, uno verbo venenatos, acui variis cœli influxibus, maturari & volatilisari radiorum solarium penetratione, multiplicari & subsistere per defectum rerum ad puritatem aëris facientium, & maturitatem adeptos, ingentem hominibus cladem inducere. Quibus parcere benigna Dei manus cupit, peculiari Dei providentia intacti servantur, aut virus pestilens justa medicicina superatur ac vincitur; Reliqui communi strage pereunt, retracta etiam à Medicamentorum virtute & facultate, benedictrice Ope divina.

§. 3. Sed misso ulteriore opinionum examine, ad determinandam Causam Pestilentiae Efficientem proximam progredimur. Tetigimus eam in Descriptione Pestis, cum *Intemperiei totius M. S. insigni & malignæ ortum ejus adscripsimus*, quam nunc prolixius aliquanto diducere officii ratio dicitur. Quo jure Affectus noster ad classem Morborum Intemperiei translatus sit, tribus verbis *Capit. super. I. §. 4.* monuimus, easdem Intemperies pro causa proxima & immediata agnoscere, nunc animus est. Deprehenditur autem in omni Peste Intemperies aut calida, aut frigida, utraque insignis, quæ massæ sanguineæ temperamentum conveniens alteratur ad constitutionem præter naturalem. Et notatu dignum est (maxime in Therapia) unum idemque morbum diversæ qualitatis existere, & à plane contrariis causis excitari; sicuti enim certum, contineri in corpore & calidum & frigidum & humidum & siccum, quæ juxta proportionem mixta, temperaturam partibus addunt convenientem; ita experientiâ probatum, aliquando frigidum necessarium sive humidum radi-

cale,

cale, consumi per caliditatem exsiccantem, aliquando calidum
utile sive Innatum superari à frigiditate inundante & suffocan-
te quasi flammulam Vitæ jucundissimam. Uterque modus
in Peste deprehenditur excessivus & funestus. Quam nostram
assertionem non evertunt opiniones aliorum, asserentium;
majorem & insigniorem sæpius intemperiem offendi in aliis
morbis v. g. causo sive Ardente febre, nec tantam violentiam
in effectu exeri; Cum ex sensu manifesto Caloris & frigoris non
sit judicandum semper de eorum penetrabilitate. Spir. Æus
flaminam concipiens non equidem tantum de se spargit calo-
ris sensum ac Culinaris noster ignis, interim penetrantio-
rem & magis activum eum esse nemo negabit. Sic quoque Δ Σ
momentaneo casu copiosos Vini Spir. deflagando consu-
mit, Spiritibusque destitutam vappam relinquit, nec Caloris
sensus ullus manifestus cognoscitur. Sæpe velocissimo etiam
ictu, frigus Spiritibus animalibus contingere videmus perni-
ciosum, sensus & motus abolitione manifestatum, externâ ta-
men exploratione vix perceptibile: Certo documento, ex exter-
no qualitatibus sensu non esse judicandum de ejus gradu, maxime
in Lue Pestilentiali, in qua malitiose occultatas vires ut pluri-
mum deprehendimus, dum ex insidiis aggreditur homines,
tum maxime nocens cum amicissime blandiri videtur. Ma-
net itaque Pestis, vera proxima & immediata Causa Intempe-
ries M. S. cum ex hac, læsionem actionum & facultatum, pri-
mo & immediate sequi videamus; Quid igitur aut mor-
bosi aut Symptomatici in ea reperitur, id omne originem su-
am primam M. S. alterationi malignæ debere, fatebitur is, qui in
Symptomatum causas inquisiverit accuratius, aut Sangvinei
liqvoris officium consideraverit penitus. Sufficiat in memori-
am revocare, Sangvinem omnium partium fieri alimentum,
cunctarumq; actionum medium, hoc proinde insignius mu-
tato & læso, quæ non partibus accidere potest mutatio, actioni-
bus læsio? Antequam autem ulterius progredimur monitu
necessa-

necessarium arbitramur per malignitatis epitheton, quod aliquoties Intemperiei addidimus, nos non occulti quid (quod vocis vis alias infert) indigitare, sed gradum excellentiæ saltem indicare; Esse nempe Intemperiem eam excellentem, penetrabilem ac maxime activam, omninò ad modum siderantis ignis tonitrualis, aut figentis frigoris apoplectici, quâ dicto citius effectus producitur lugubris.

§. 4. Ast cum certum sit qualitates caliditatis aut frigiditatis, humiditatis aut siccitatis, primas quidem esse in cognitione, ultimas verò in actione; Et dependere à secundis & tertiis, ut effectus à sua causa. Recte nos ea in re Informante Oraculo Coo. Lib. de prisc. Medic. *Non enim siccum neq; humidum, neq; calidum, neq; frigidum, neq; aliud quicquam ex his, putaverunt (primi Inventores) hominem ledere, neq; aliquo horum homini opus esse opinati sunt, sed quod in unoquoque forte, & humanâ naturâ est potentius, quodq; non possit superari, hoc ipsum ledere duxerunt, & hoc auferre quasiverunt. Fortissimum est inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & in omnibus adeo rebus Vigor ipse ac summum. Hæc enim in homine esse viderunt, & hominem ledere, &c. Et alio loco. Neq; propter calidum simpliciter homines febricitant, sed est amarum & calidum idem, & calidum & acidum & salsum & calidum & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum. Hoc itaque sunt quæ ledunt: Merito proinde in harum intemperierum inquirimus originem primam, quam Veneno alicui externo, propriissimo sensu, sumpto adscribere, & causam mediatam proximam nuncupare licebit. Non attenta contradictione Philipp. Scherbii de Pestil. Tbes. 28. ita differentis. Per se & proprie sumptum (ut Medici in suis Scholis accurate inter perniciosum, malignum pestilens & venenatum distinguunt) sine ulla dubitatione negamus & pernegamus in Peste esse Venenum. Quod nos iterum atque iterum affirmamus. Non dubitantes*

bitantes venenum proprie dictum appellare omne id, quod in exigua dosi assumptum corpus aliquod, licet non omne per se alterare potest ad deterius. Quas Veneni proprietates, Pestilentiali Miasmati competere veritate verius est (1.) Enim Status naturalis mutationem imò inversionem & destructionem, id causari, tristi Spectaculo, innumeri decumbentes probarunt; Quam (2.) per se fieri concedet, qui consideraverit, restitutionem ac reconvalescentiam ob ejus potentiam quâ naturæ vires superat, non nisi per accidens contingere, secus ac in multis affectibus aliis. Atq; hanc suam ad deterius alterandi facultatem (3.) in multis licet non omnibus subjectis probasse, sat erit, cum nec in cunctis Speciebus & Individuis, venena, omnium consensu propriè dicta, id præstent. Viperas enim Bufones aliaque insecta venenosa, ciconiis cedere in alimentum, à quorum comestione homines aliaque animantia mortem inevitabilem sibi accelerant, nulli non notum. Aranearum etiam pastum, hominibus lugubrem, pul- lis & gallinis innocuum evadere, quotidie videmus. Et ne diversitas inter bruta & homines hic scrupulum movere possit, eandem in hominum Individuis offendere licet. Napelli si- quidem (decantatæ malignitatis herbæ) flores à Polonis absq; noxa in acetariis comeduntur, cum ejus attactus, aliis pericu- losus satis, imò non rarò funestus esse soleat. *Teste D. Friderico Hoffmann. Clav. Pharmac. Lib. I. p. 24. & L. V. p. 664.* Certo testimonio, venena, suas, non in omni subjecto æqualiter ex- plicare posse vires, sed nunc, pro virtutum qualitate obtinere effectum ex iisdem sequentem per se, alterationem nempe ad deterius, nunc defraudari potentiâ & quandoque cedere, in alimentum, mutareque in melius, at hoc per accidens. In exigua autem imò minima portione res venenata suam, ut demonstret malignitatem, de proprietate veneni esse mo- nuimus, (cum alias saluberrima quæq; & per se plane innoxia, ultra modum vero ingesta, vergant in naturæ ruinam, eiqve

evadant Venena.) Quam (4.) in P. M. operatione imprimis
conspicere licet; Nisi enim Fides historica confirmaret, vix
nobis persuadere possemus, modicæ longitudinis funem seu
chordam, per aliquot tempus in loco remoto absconditum,
tantam vim toxici concipere potuisse, ut id sufficiens fuerit u-
niversæ provinciæ auram tingere, & maligna qualitate imbue-
re, indeque tot millium hominum necem promovere: qualis
tamen Mediolanensis P. extitit causa, secundum relationem
Athanas. Kirch. Scrut. P. C. IX, S. I. p. m. 104. Aut quis crede-
ret, exiguæ cavitatis cistam in Babylonia apertam, tantam farra-
ginem perniciosarum atomorum expirasse, ut inde Pests ad
Parthos usque penetrans, excitata fuerit. Notante *Julio Capito-
lino in Vero, & Cardano.* Solam, cum summitatibus digito-
rum, Epistolæ, in loco infecto conscriptæ tractationem, con-
tagium sano contrahere potuisse, *observante Helmontio,*
admiratione dignum est. Quæ & similia exempla, Semi-
nii Pestilentialis principium ac ortum equidem spernendum
& exiguum, facultatem verò & potentiam arguunt æstiman-
dam & ingentem; Claro sane indicio, verissimè locutum esse
*Philosophum s. de generat. Animal. C. VII. Principia quamvis
parva magnitudine, potentia tanquàm & virtute esse ma-
gna.*

§. 5. Sed hæc generalius & prolixius, quam par fuit.
Redimus rursus ad institutum, Causam nempe P. proximam
mediatam, quam *Venenum* aliquod nuncupavimus, notanter
addito epitheto *Externi*; An enim in Corpore humano, sub
regimine caloris vitalis, nullo accedente externo, corruptio
aliqua nasci possit adeo vehemens, ut Veneni tum qualitatem
tum vires æquet, dubitandum sane si non absolute negandum,
Licet in affirmativam sententiam inclinet *Galen. Lib. VI. d. Loc.
affect. C. 5. Conf. Illust. D. Daniel. Sennert. Prax. Lib. VI. C. II.*
Concedendum equidem & amplectendum avidissime, quod
de humorum in Corpore qualitate, *Divinus Senex Lib. de
prisc.*

prisc. Medicin. scribit. Inesse, nempe in homine & amarum & salsum & dulce & acidum & acerbum & fluidum & alia infinita, omnigenas facultates habentia & copiam & robur. Nec negandum, has facultates, variis imo infinitis pene modis misceri, (80084. misturas & Syzygias possibiles notavit Sanctor. Sanctor. Method. vitand. error L. VII. C. IX.) & ita ad infinitas potentias & effectus incomprehensibiles aptificari posse; At semper externum aliquod alterans, & mutationi occasionem dans, requiri, nobiscum fatebuntur, qui secum pensitaverint, omnes in corpore existentes qualitates simplices, primas, secundas & tertias, ita esse comparatas & proportionatas, ut unum temperamentum mixtum constituent, idq; conservare possint vigorosum & illæsum, nisi externa accidentia, ex rebus sex nonnaturalibus, post universalem Macrocosmi maledictionem, promanantia, alterationi ejus ansam darent, & corruptionis causa existerent.

§. 6. Quamvis proinde evidens sit, externum aliquod venenum existere causam tam malignæ Intemperiei M. S. Superest tamen adhuc præcipuum, evolutio nempe qualitatis illius venenosæ, quâ tot mirabiles effectus producere potens est. Plurimi hanc facultatem dixerunt occultam, quam cum semel eliminavimus, iterum ab orco revocare non decet. Manifesta proinde virtute P. virus agere nullus dubitabo, naturam autem ejus certò determinare vix audeo. Licitum tanquam erit dicere, quæ ratio & experientia abunde confirmant. Sequente de *Different. Cap.* notabimus distinctionem, quâ Pestis dispescetur in Resolutoriam & Coagulatoriam, petitam ab ejus effectû, nunc M. S. resolvente nunc coagulante, probatamque plurimorum Medicorum Neotericorum autoritate. Ex hoc Pestis effectû non sine ratione concludimus, naturam Pestilentialis M. convenire nonnunquam cum iis, quæ per spagyricam artem inveniuntur sanguinem rarefacientia & solventia potentissime, nonnunquam imitari qualitatem eo-

rum, quæ eundem fundunt & coagulant fortissimè. Illius virtutis sunt omnia *alcalia volatilia*, præprimis acria: Hanc facultatem obtinent *acida* quæcunque & *austera*; Experientia evidentissimum hac in re testimonium præbente; Sanguis enim vena aut arteria emissus, statim coagulationem acquirit & consistentiam ad galredæ formam induit, ob defectum Θ is volatilis lixiviosi, serum diluentis, in emissione autem statim avolantis, unde acidum relictum & nullo contrario temperatum, sua adstringendi vi atomos cruoris condensat, & fluore sanguinem exuit. Cum plane contrario modo Θ volatile alkali, consistentiam ejus impediat, & sanguineum liquorem præter fas reddat tenuem. Id Observant. *De le Boe-Sylv. Prax. Medic. p. m. 626.*

§. 7. Dicimus itaque distinctim, Pestilentialis Seminii sicut & omnium reliquorum venenorum essentiam, nunc consistere in alkali, nunc in acido. Seu quod idem. Quoad qualitatem primam, nunc excedere in caliditatis gradu, nunc peccare in frigoris excessu, quoad secundas & tertias nunc agere amaritie, acredine & falsedine, nunc rodere aciditate, austeritate & acerbitate, nunc resolvere ac rarefacere insigniter, nunc adstringere & coagulare eximiè. Unde duplex Pestis Species, duplex itidem Pestis facies & duplex proinde curandi ratio. Hæc ut manifestiora fiant, ex variorum Venenorum, triplici Regno, Minerali, Vegetabili & Animali, contentorum naturâ, Symptomatum, Pestem comitantium, qualitate, & Juvantium ac nocentium virtute, pluribus nunc exponemus.

§. 8. Erit ergo hoc nostrum propositum, ut, quicquid venenosi, in trium regnorum territoriis offendatur, ratione virtutis, ad unam harum modo enumeratarum qualitatum, reducamus; Quod ut pro Intentione obtineamus, Regnum Minerale inspiciemus primo. Alet id diversa, diversæ potestatis ac efficaciæ toxica, ex quibus unum aut alterum considerationi subjiciemus (i.) \S ium quamvis à nonnullis venenorum numero

numero eximatur, meritò tamen iis annumerandum esse videtur, ob vires & effectus valdè periculosos & malignos: Siquidem *Gemma Cyclognomica Lib. II.* Ultra octoginta personas malignitate ejus pereuntes notavit. Interius enim assumptum ad virium prolapsum usque & gravissimorum affectuum accessum, purgat. Exterius per fumum attractus ejus vapor, Paralyfin, Epilepsiam, suffocationem, affectus soporosos, &c. causantur; manifesto indicio, *penetrantis acidi*, quod in se continet & virtute cujus effectus hos edit malignos, Illud enim contraria qualitate adversatur generi nervoso Spiritibusque animalibus, cum hi ut supra notavimus sint maxime activi & ad alkalinorum naturam inclinent, quam activitatem figendo impedit, aut inordinate movendo turbat, donec plane disturbet. Quod nostrum assertum evadit clarius, cum ad remedia malignitati giali opposita, judicium applicabimus. Consistunt potiss. in Spirituum Vitalium & Animalium corroboratione & volatilisatione, quod aromatica quævis (ob *Ælis Volatil.* copiam) efficiunt feliciter; dein, acidi absorptione & Sangvinis resolutione, quod Bolus Armena, C. C. præpar. Magist. ejusdem, Ocul. *Æ.* Zedoar, Scordium Theriac. *Æia* vol. *. Urin. C. C. &c. præstant sufficienter. Eiusdem quoque naturæ est (2.) Hydrargyrum sive *Ærius*, nisi quod gradu differat, malignioremq; se exhibeat, quod Symptomata ejus opera producta probant: Siquidem dolores Intestinorum corrosivâ suâ vi, maxime sensibiles generat, alvi fluxus, facultatem Expultricem continua vellicatione irritando, producit. Corporis Intumescentiam, fermentatione infelici, promovet, fædi sæpe halitus ex corpore, putredinem humoribus inducendo, causa existit, &c. quæ & similia de acido peccante testari, citra dubium est. Unde quoque in resistendo *Æli* veneno, ad acidum semper reflectitur. Lac enim & reliquæ Emuls. sem. frig. (in affectu ab hoc veneno excitato usuales) vias Intestinorum eluunt, lubricas reddunt & ita corro-

sionem impediunt, imò acidum corrodens leniter absorbendo l. demulcendo, infringunt & vi corrosiva exuunt. Idem alkalia fixa prius adducta præstant apertius, unde & hic quoque adhibenda cum fructu. In Limatura autem sive foliis Olibani quæ huic veneno, tanquam specificum opponuntur à nonnullis, ratio est Quia concentratissimus in Oleo latens, quem ob similitudinem amicam associationem, Quia in corpore p. nat. existens, amplectitur avidissime, & cum eo proinde via ordinaria corpore excernitur. Adde quod à Quia in Oleo correcto & corrosiva aciditatis vi, privato, immutetur & dulcoretur idem; Non secus ac rasuræ & particulae Hi & To inditæ, dulcoris saporem eidem, immutando & absorbendo, acquirunt, Et Ulceribus, pure corrodente (sive acido corrosivo) exesis, Laminæ Balaenæ, ob eandem rationem nullo non tempore à Chirurgis cum fructu applicantur. Alia autem plane ratio est (3.) Arsenici Mineralium venenorum non postremi. Hoc licet crudo, *Mirepsius* in Antidoto persica fuerit usus, *Avicenna* quoque internè adhibuerit, à *Galeno etiam* & *Quercetano* in nonnullis affectibus præscriptum inveniat: Notante *Frider. Hoffm. Clav. Pharm. Schr. p. 366.* ab eo tamen ut abstinemus, cogit malignitas, ut pote gravissimorum Symptomatum autor. Vomitus enim cum siti inextingibili, lingvæ ariditate, difficultate respirandi, tussi singultu, &c. excitat, nonnunquam Dysenteriam malignam inducere solet. Observante *Foresto Lib. xxx. Obs. 8.* in famula quadam per inscitiam Arsenicum loco Sacchari deglutiente. Nec non *B. D. Senn. Prax. Lib. VI. part. VI. c. VIII.* in duobus liberis, quibus Mater loco C.C. præpar. Arsenici portionem cum Sirup. Fumar. ad sudandum expenderat. Hæc autem Symptomata à Olibano volatili acrioris sive lixiviosi facultate oriri, nemo facile negabit, nisi alkaliorum, Volatilium præprimis, naturæ & effectus planè ignarus. Quod medendi ratio confirmat uberius, Adhibentur enim inter alia pingvia, ut butyracea oleosa & diluentia

luentia ∇ ea, quæ uti universale quasi venenorum haustorum temperativum sunt; ita hic maxime profunt: Hinc de muribus notissimum est, si arsenicum comederint, modo ∇ m de super bibant, eos evadere, dum non solum viscera reddunt lubrica, & ita punctivas Θ lis volatil. acrioris particulas obtundunt diluunt & hebetant, sed insuper pollent insigni acido, acri tota Substantia contrario. Contraria autem contrariis removeri inter primas Therapæ Regulas docetur.

§. 9. Nunc Regnum Vegetabile ingrediamur quoque, & quemadmodum sub ejus regimine satis multa, plantas herbas, radices, flores & fructus, maligna vi imbuta, deprehendimus (Clari enim sunt malignitatis fama *fungi varii generis, Napellum, cicuta, Ephemerum Chelidonium, Hyoscyamus, Solani, Mandragora, Toxicum, Herba Sardonia, Opium, &c. &c.*) Ita omnes & singulos, aut aciditate nocuâ, aut falsedine adversâ, agere experiemur, cum unius aut alterius naturam & per Symptomata effectum aspexerimus. (1.) Cicuta cujus radix & folia, sub specie petroselini sæpius seducunt ignorantes, venenosam suam malignitatem probat per vertiginem, amentiam & furorem, Corporis intumescationem, respirationis difficultatem, stuporem &c. Cujus exemplum refert. *Kirch. tr. Scr. P.* in duobus Religiosis, qui avidius comestis Cicutæ radicibus, quas pro Petroselini obtulerat Coquus, confestim mente capti, in Anseres & Anates se transformatos putantes, in vicinum lacum præcipitarunt. Sic quoque Socrates Philosophus, qui eodem toxico mortem accelerare coactus, supra numeratos affectus expertus est ejus nuncios: haud obscuro indicio, Θ aliquod volatile acritus adesse præsens, volatilitate sua Spir. animales in præternaturalem motum deducens & furiose movens, ex qua inordinata & furiosa motione amentiam & furorem, indeque facultatis rationatricis depravationem aut abolitionem sequi, probabile est. Eandem quoque violentam circulationem Spir. vitales discutere & expellere, cum maximo virium prolapsu,

lapsu, comite lypothymiâ & syncope, dubium non est. Per
mutuum vero particularum volatiliū cum acidis M. S. mo-
tum, oriri effervescētiā & fermentationem, quæ intume-
scentiæ Corporis causa existit propria, hancqve, fugatis Spir.
vitalibus & animalibus, stuporem insequi, quid rationi con-
formius esse posset? Aliquanto benigniorem se exhibet (2.)
Hyoscyamus, notæ aliàs malignitatis herba, cum mentis turba-
tionem & alienationem producat gravem, ut ab haustu ejus in-
star ebriati rixentur, stulta agant & proferant, pruritum quoq;
insignem sentiant, nec minorem memoriæ labilitatem. Un-
de Mulieres Indicæ Provinciæ Goæ, cum Herba *Nacazcul sive*
Toloat Zin (quæ Spccies est Hyoscyami) maritos suos egregiè
decipere solent; Offerunt enim iis in Cibo aut potu semen her-
bæ prædictæ, quo assumpto, omnium factorum fiunt ignarissi-
mi. Proinde Mulieres mæchos suos in conspectu Maritorum
adhibent & ad Satietatem usque liberè & indulgent, spectan-
tibus equidem at nihil observantibus iisdem. Cumque desi-
derio satisfactum, lotionē pedum frigida aut forti frictione,
quasi ebrietate liberi expergefiunt, nescii qua sorte in nume-
rum cornutorum exaltati fuerint. Vid. *Mandeslaus Itiner.*
Indic. Sin autem in facultatem, quâ hos effectus producere
potens est, inquisiverimus, manifesto acido fieri, experie-
mur. Quemadmodum enim ex largiori potu vini aut cerevi-
siæ, acidum alterutrius cum Spir. animalibus (alkalinæ natu-
ræ) effervescens ebrietatem causatur, quatenus scil. hæc duo
contraria, reciproco motu in se ipsa agunt, pugnam quasi atten-
tantes; unde ordinarias functiones, prænominati Corporis Spir.
deserunt, aut minimum iisdem non rite præfunt, viribus in-
debellando hoste impensis (quod inordinatæ & præter morem
ebrii actiones testantur) donec tandem inimico acido victo,
Spir. rursus circulenter naturaliter, & sveltis se iterum accin-
gant officiis, hominemque pristino ingenio & moribus deno-
vo restituant: Ita & Symptomatum à supra memoratæ herbæ
Naca-

Nacazeal five hyoscyami malignitate productorum, causa quoque acidum audit, ut ut aliquanto violentius & penetrabilius. Unde enim remedia ei opposita, ad acidum quoque subjugandum, respectum habere h. m. dicas, ut vel sanguinis motus & effervescencia per frigidam lotionem inhibeatur & compescatur, vel acidum peccans, per poros cutis, forti frictione apertos, propellatur & sic veneno homo liberetur. Licet uterque modus nostro iudicio insufficiens sit, & forsan à supra memorato Autore non æquè accuratè cura fuit observata. Omnia verò vegetabilium toxica malignitate facile superat (3.) Napellus, quem Aconitum etiam dicunt alii, tantæ virulentia herba, ut etiam solo attactu externo virus suum altissime insinuet, ac affectus gravissimos excitet. Interius autem ad gr. j assumptum intra quatuor horarum spacium mortem, inferat præsentem: Teste *D. Frid. Hoffm. sæpius c. l. L. V. p. 664.* acido autem potentissimo hos suos effectus præstare, & hoc unicum sufficienter probat, quod stercore humano, recenti aut arefacto in potu assumpto & nullo alio medicamento, (notante eodem Autore) feliciter expellatur. In hisce enim excrementis, Elis lixiviosi sive alkalisati, à bilis succo lixivioso, provenientis (ab eo enim excrementa tincta esse color quoque prodit) copia latitat, quæ ad destruendum acidum totâ substantiâ apta invenitur. De cæteris ex hisce facile judicari poterit.

§. 10. Regnum Animale si examinaverimus porro non deerunt quoque in eo, quæ malignitate sua, homini noxam inferre & fatali Vitæ filo insidiari poterunt. Quam mira autem & varia Symptomata, Venena ea pro Animantis cujusvis constitutione inferant, non sine admiratione legimus & experimur. Minimam portionem Veneni Canis rabidi, morfu aut saliva corpori immisam, furorem, canis naturam æmulantem, causari videmus. Felis rabidæ Commestionem, comedentes sibi furiosa ratione conformes reddere,

exemplum trium Helveticorum Juvenum cauponæ malevolentia ac fraude affatam & prius in rabiem actam felem devorantes, testatur, qui itineri se iterum accingentes, omnes pari modo in rabiem acti Voces & gestus imitarunt felinos, obviosque invaserunt cunctos. Referente *Atb. Kircher. c. l. p. 206.* Tarantularum ictu percussi, insatiabili saltandi desiderio agitari (qui affectus Chorea sive Viti appellatur) & Historia & exempla nobis offerunt. Duplici autem potiss. ratione hoc animale virus, in corpore vim suam exerere deprehenditur. Una qua venenosum animalculum mediante tactu, ictu aut morfu virulentos suos Spiritus Sangvini intimius immittit ac communicat. Altera qua ejus Substantiæ pars aut excrementa, aut alia res quævis ejus veneni particeps facta prius, Ori ingeritur & in corpus invehitur. Utraque violenta satis nec minus periculosa est. Si autem de hujusmodi veneni qualitate judicium ferri debeat, dicendum: priori modo communicati Veneni naturam, consistere potius in volatili & maxime activo alkali, quod tum ejus agendi celeritas, tum Symptomatum affectiones probant. Ictus enim morsus aut alii sensibiles, venenatae bestiae tactus, proveniunt utpl. ex affectu irascibili, qui vel ex innata se defendendi intentione (cum agitur & affligitur,) vel ex peculiari nocendi studio (cum libere agit) proficiscitur. Utrobique ira Nocentem agit. Jam autem certum in affectu Iracundiæ bilem tenere dominium, particulasque ejus alcalinas utrobique in Sangvine præpollere, Spiritusque Vitales etiam immutare ac inquietos & furibundos quasi reddere. Unde ita constitutis Spir. facto ictu aut morfu, eadem bilis (ad modum acris & volatilis) particulae insinuantur corpori læso, & simul cum iis furiosa agendi ratio transfertur; facta insuper altissima sæpius impressione Ideæ, naturæ & Indolis corporis illius à quo egressæ sunt primum. Unde præter malignam corporis infectionem & alterationem, tantum sæpius de natura inficientis participant Spiritus, ut ejus

Indo-

Indolem, licet alias contrariam, æmuletur non raro ex asse. Quod superius allata exempla illustrare poterunt. Sin verò per internam ingestionem maligna acquisita fuerit qualitas, eam nunc in alkalino, nunc in acido utroque autem l. simplici l. acriori latitare posse, non sine fundamento asserimus. Quod per exempla nonnulla deducere vellemus nisi pagellarum harum angustia id inhiherent, nostriqve instituti ratio denegaret; Cum ea non sit de Venenis hîc ex professo agere, sed solum ex unius aut alterius veneni qualitate, Pestilentialis toxici naturam investigare. Unde in his subsistimus. Remittentes B. L. *ad Ardoynum de Venenis, Grevinum, Matthiolum, D. Fr. Joël. Op. Med. Tom. V. L. II. Excell. D. D. Senn. Prax. L. VI. Marc. Aurel. Severin. Tract. de viperis* aliosqve ubi plenior & abundantior eâ de re cognitio.

§. II. Visâ itaqve Venenorum cunctorum & sic Pestis quoque malignitate, in alkali aut acido nidificante; nunc ex eodem fundamento, Symptomatum Pestem comitantium diducemus Originem. Sunt autem ea l. communia utrique Pestis speciei, l. Propria alterutri. Ista sunt *Lapsus Virium repentinus, Anxietas, Corporis lassitudo, Aphæ, Bubones, Carbunculi sive Anthraces, Syncope &c.* Ubi verò Resolutio M. S. per venenatum miasma acciderit: Observatur *Febris cum interno æstu & pulsu inequali, Lingvæ siccitas, sitis vehementior, ast à cibo abhorrentia. Capitis dolores punctorii, cum pervigiis contumacibus, Sudores copiosiores. Facultatum Principalium, aut abolitio, aut depravatio. Tussis itidem, singultus, Nausea, Vomitus, fluxus alvi, hæmorrhagiæ Narium, mensium profluvium, cutis per maculas coloratio, anthraces frequentiores, nonnunquam Sanguinis motus & Sputum Cruentum, &c.* Quibus autem venenata contigerit Coagulatio, proditur ea per *Pulsu debilem inequalem etiam & parvum, horrorem & refrigerationem præcipuè extremitatum artuum, Capitis gravitatem, affectus soporosos, Gustus depravationem, Convulsiones,*

Cordis palpitaciones, facies & corporis reliqui livorem, sudores aut planè nullos, aut tantùm pauciores, aut frigidos & fetentes sæpe, corporis inquietudinem, Bubones frequentiores, &c. Quorum causam & rationem §. §. seq. seq. explicatam dabimus brevibus.

§. 12. Ordiamur itaque à gravissimo P. affectu, manifestissimo præsentis malignitatis indicio (1.) Repentino Virium prolapsu, vituri an ab utroque falso nempe & acido idem oriri possit. Dicimus itaque in Peste Resolvente, consistentiam sanguinis debitam immutari, per Θ aliquod volatile acre, acidum ad subsistentiam Cruoris maxime necessarium destruens, sanguinemq; præter fas tenuem ac rarum reddens, unde Spir. vital. domicilium ac sedes iis redditur inconveniens, naturaque eorum ad modum alterantis evadit maxime volatilis, inde relicto Hospitio cumulatim aufugiunt & exteriora petunt: Insequente gravissimo virium prolapsu. Quam nostram assertionem ex parte confirmat communis sudoriferorum Volatil. agendi modus, & effectus, hæc enim absorbendo, quod serum ligat & fixius reddit, fermentationem itidem sanguini inducendo, eumque rarefaciendo, serum excutit & sudores propellit, non sine insigni Virium prostratione, ob Spir. Vitalem ad motum auctiorem perductorum, & cum sero simul & per insensibilem etiam transpirationem aufugientium jacturam. Magis autem sensibilem hunc virium defectum & citiorem in P. causæ violentiæ & potestati adscribendam esse judicamus quæ ut Symptomatum copiæ ita & eorum gravitatis origo verissima. Idem autem præstare acidum in Coagulatoria Lue, ratio & Experientia evincunt. Cum enim P. M. sub qualitate acidi M. S. irreperit, mox eam justo spissiore reddit, & Spir. viam circulandi quasi præcludens, & in acido illo adverso eosdem, suffocans. Debilitatis itaque & maximam partem suffocatis. §. V. virium lapsum ultro sequi, ratio dictitat, quem postea Lipothymia & Syncopes, tandemque

Mors

Mors ipsa comitari solet non raro. Ex ejo modi autem Spir. V. fuga aut suffocatione provenire (2.) Anxietates varias haud mirum, cum natura ad sui conservationem sedulo intenta, viribus autem magis & magis destituta laboriose & anxie agere cogatur. Accedit, quod ab acredine tum lixiviosa, tum acida, partes corporis sensu exquisitiore praeclatè insigniter vellicentur, & quod maximum animam ipsam, ratione suamet substantiae alias impatibilem, ob intimam cum corpore conjunctionem, & communicationem hic compati, quae anxietatum graviorum nostro iudicio causa potissima. Horum verò duorum Symptomatum evoluta ratio, quae (3.) Lassitudinis Corporis origo vera sit exponet facile; Dejectis enim violento modo viribus pene cunctis, emaciato per anxietates varias corpore universo, quid praeter Lassitudinem expectari poterit proximius? (4.) Aphtas, Bubones & Anthraces sive Carbunculos frequentiora cujusvis Pestis deprehendimus Symptomata, causam autem singulorum eandem, gradu saltem diversam, Acidum nempe aut Alkali, quae ut contrariae causae unum producant effectum nunc explicabimus. Notamus itaque Acidum cum Alkali iuste & proportionate mixtum, atomosque eorum convenienti modo ad motum redactos, formare colorem ad rubedinem summam vergentem Sangvinisque Tincturam aemulantem. E.g. $\frac{1}{2}$ & Ciner. Clavill. commixti & super Δ bene agitati, colorem subalbum aut fuscum mutant in purpureum. Eadem autem Massa in ∇ a per Coctionem soluta & liquefacta, postque per filtrum colata, si affundatur. \ddagger aut alius Spir. acidus ad satietatem, rubescens color sine mora induet album, insignem simul de se spirando foetorem. Ex hoc processu chymico Sangvineae Tinctur. purisque omnis generationis causam deprehendimus manifestam. Continet enim chylus & particulas alkalinas & acidas, acuuntur eadem in Intestino jejunò per accessum Bilis & succi Pancreatici, solvuntur & liberantur in Sangvine per praesistentes Spiritus

ritus eosdem & rediguntur in motum resultante exinde colore isto rubicundo sanguineo. Accedente nunc alieno ac inimico acido, præternaturalis (in ea cui se insinuat Corporis parte) fit particularum constitutio, prævalente quippe acido, unde prius pugna, postea Spir. Vitalium, qui hic alkali audiunt fuga & Aëcarum particularum mutatio ad albedinem & præcipitatio cum fæore eximio; Quæ immutatio vera Puris ulcerosi existit generatio. Quantum autem hostile acidum fortius est & potentius, tantò difficiliore & graviores tum per se, tum ob sedis nobilitatem affert tumores, quantum autem debilius, tanto leviores causatur extumescencias. Unde aphtæ peccaminosi acidi haud æstimandam vim arguunt utp. in extremitate cutis cum leviori Sanguinis mutatione; Contra Bubones, aciditatis malignæ robur, profundius radices agens & insignius M. S. alterans. Maxime verò Carbunculi sive Anthraces. Ex dictis hisce porro facile judicatur, cur tumores quidam prius suppurentur quam alii, cur Bubones & Carbunculi evanescentes & recedentes, malum, erumpentes verò & suppurantes bonum omen sint. Cur itidem ante suppurationem dolor sentiatur eximior, febricula sæpius quoque adjuncta. Rectissime notante Hippocr. Aph. 47. S. II. *Dum pus sit, dolores ac febres accidunt magis quam confecto.* Sed hæc de Peste, in qua maligna contigerit per Acidum coagulatio, valeant; Nunc quomodo in Resolvente, Alkali Tumorum variorum causa existat, dispiciamus quoque. Manet autem, omnis suppurationis causam esse acidum etiam ubi resolutio acciderit Venenata, & alkali peccaverit malignum. Quoties itaque hoc resolvendo M. S. & destruendo acidum necessarium agit, censemus particulas volatiliores acidas è M. S. expulsi pedetentim ad exteriora recedentes & in glandulis subcutaneis aut Ventriculis Musculorum exteriorum se jungentes unita vi hostile alkali invadere inque id agendo motum efficere particularum præternaturalem exindeque calorem infvetum, sive Inflammationem

nem cum tumore; donec aut victo contrario, acidæ particulæ prædo minentur & suppuratio insequatur, quia hac Peste rarius contingit, aut superato acido, tumor recedat, frustrato suppurationis actu, lugubris exitus, ut plurimum clarum Indicium.

§. 13. Hucusque de Symptomatibus omni Peste communibus, nunc de iis etiam quæ resolventem ut plurimum comitantur & Alkali causam agnoscunt, agemus brevissimè. Ex his se nobis offert. (1.) Febris nunc levior, nunc autem vehementior cum insigni æstu ad morbi decrementum usque durans, eandem autem cum Febribus ardentibus causam agnoscens, bilis nempe per \ominus volat. alkali auctam lixiviositatem & volatilitatem, qua acidum consistentiæ Sangvinis inserviens, violenter destruitur, antecedente prius motu præternaturali, exindeque orto æstu præinsigni interiora & exteriora quoque exurente ac pullum citiorem & auctiorem reddente. Cum verò in eo tono aucto sc. raro persistit sed maxime *mutabilis & inæqualis* deprehendatur, utpote nunc *robustus* mox *debilis*, nunc *magnus* mox *parvus*, nunc *frequens* mox *rarius*, nonnunquam *Intermittens* & plane *deficiens*, qua ejus (2.) Inconstantia & Inæqualitatis causa probatissima, nunc explicanda esset; Quod & difficile & longum nimis est. Si tamen certum quid eâ in re asserendum, dicimus paucis nec sine ratione. Omne Sangvinis rarefactionem comitari pulsum, *magnum, frequentiore*, initio *robustum* dein *debiliorem*, quia rarefacto Sangvine, Spiritus vitales à variis impedimentis liberati & volatilifati quasi multis vicibus fiunt activiores, proindeque majus spatium ad motum requirunt, ac inde arterias dilatari & constringi citius & latius, pulsumque porro produci majorem & frequentiore, necesse est. Probat veritatem hujus assertionis, quævis pulsus post assumptum medicamentum diaphoreticum, volatile imprimis, facta exploratio. Illud enim facultate, serum ligans & figens resolvendi, fluxile idem reddendi &

di & inutiles fuligines discutiendi, sanguinem quoque reddit & subtiliorem & rariorem, proindeque arteriarum quoque pulsationem majorem & frequentiore, nullo non tempore deprehensibilem. Maneret itaque ex ratione causæ pulsus in Peste prius *magnus frequens & robustus*, dein, in augmento morbi aut ad statum vergente eodem, *debilis & parvus, intermittens* quoque & *deficiens*; quod autem juxta ordinem hunc non procedat sed nunc parvam pulsationem excipiat magna, debilem mox robusta, raram frequens & vice versa, &c. adscribimus partim Spir. V. vel robori l. jacturæ insigniori, quæ vires sunt constantiores vel dejectiores, unde pulsus quoque non æqualis esse potest, sed prout vires sinunt jam debilior, rarior & minor, mox renovatis iis, robustior, frequentior & major. Partim resolventi alkali, quod non semper æquali portione cordi & arteriis infunditur, sed nunc copiosius nunc parcius sanguini admiscetur Medicamentis itidem convenientibus, ad tempus & ex parte resolutionem M. S. vitiosam impediuntibus, vires generositate suâ reparantibus, indeque pulsationem mutantibus. Tum quoq; & non raro animi affectibus insignioribus, fortitudini aut metui Animositati aut timori, fiduciæ aut anxietati & tristitiæ &c. gravissimarum alterationum sufficientissimis causis. Sed pergitur ad (3.) Dolores capitis & quidem punctorios, incusantes alkali volatile acrius, acridine sua insigni membranas capitis exteriores aut interiores sensibilibiter vellicans & rodens, unde sensatio tristis, dolorque pro acridinis violentia nunc intensior, nunc remissior. Ex quo facile provenire possunt (4.) Pervigiliæ, continuo enim æstu consumente humidum utilissimum, doloreque insigniori vexante sensus, inquietudines & vigilias sequi necessum est. Turbatis autem Spir. Vitalibus & Animalibus per varia Symptomatum genera, inordinate itidem & confuse motis iisdem, per volatile & inimicum Alkali, sensuum externorum & internorum læsionem & facultatis rationatricis depravationem, men-

mentisqve alienationem & deliria oriri mirum non est. Easdem autem particulas alkalinas ad Ventriculum delapsas (5.) Donum ejusdem, in acido locatum, destruere, appetitum omnem prostrernere & Anorexiam efficere posse, probatione non indiget, cum id omnia alkalia utp. Creta, C. C. ust. Ocul. \mathfrak{S} . Corallia &c. feliciter præstare quotidie experiamur. Nec inquirendum laboriosius, quænam (6.) Sitis vehementioris, in hoc P. genere frequentioris, causa legitima, cum acriorum alkalinarum particularum, orificium Ventriculi sinistrum mordentium & vellicantium, is sit effectus proprius. Quod potius desiderium augetur magis, cum ulterius per oesophagum Pulmonisque laryngem progrediuntur in gulam, palatum, linguam & labia, eadem acrisua lixiviositate (7.) Exsiccantes & ariditatem ac scabritiem inducentes, cum autem (8.) Fundum Ventriculi immoratae fuerint diutius, eundem lancinando ad motum incitant inordinatum & præter naturalem, pro irritationis levitate aut vehementia, nunc leviolem, nunc vehementiorem, & per singultum, nauscam & Vomitum conspicuum. Quæ Symptomata à lixiviosis felicissime produci nulli ignotum esse potest. Nec alia (9.) Tussis sicca & screatus causa est, sed eadem acriora Corpuscula in Aspera Arteria & Pulmonibus oberrantia, eorumque membranas & cartilagineas rodentia, molestæ tussedinis & cruentæ nonnunquam expuitionis, unica sunt origo. Cum verò inferius ad Intestina perrexerint & facultatem Expultricem vehementius stimulerint, alvi fluxus (10.) Pro humorum varietate varios, ut plurimum bileos, productos videmus. In M. S. ipsa dominium exerceentia, eam tenuem reddendo, rarefaciendo & discutiendo (11.) Serum propellunt copiosum, sudoresq; Anglicanos sive colliqvativos; Acredine autem sua insigniori orificia & tunicas Vasorum, mordicando perrodentia (12.) Hæmorrhagias narium producant Symptomaticas mensumque profluvia insyeta & nimia. In Renibus porro aut Vesica,

idem agentia (13.) Mictum Sangvinis , urinamque cruentam, &c. &c.

§. 14. Et hæc de Symptomatibus ab alkali ortis. Nunc quid hostile acidum valeat, videbimus quoque. Insequuntur autem Luem coagulantem frequentius (1.) Horror ac refrigeratio, præcipuè extremorū artuum, provenientes ab halituum acidiusculorum per universum corpus disperforum & ubiq; frigoris sensum, cutem & panniculum carnosum vellicando, excitantium, copiâ; Has acidas particulas, alkalinas Sangvinis ad motū redigentes & cum iis effervescentes, caloris insignioris & pulsus auctioris proindeq; Febris, aut Febris naturam æmulantis fermentationis causam esse posse, paradoxon non est; maxime initio morbi P. diutius enim protracto eodem, alkalinae penitus subjugantur & suffocantur. Hanc autem refrigerationem in extremis artubus sensibiliorem esse, quid mirum, cum in iisdem vasa reptent minora, Spiritusque Vitales parciore, facilius & citius contrario cedentes. (2.) Capitis Gravitas sive gravedo ortum sumens ab iisdem acidis atomis, glandulas cerebri occupantibus motumque lymphæ in iisdem impedientibus, unde dolor gravativus & molesti oneris incumbentis sensus tristis. Ex eadem causa porro (3.) Sensuum fit hebetatio, dum nervi sensorii ab inimico acido obstruuntur & constringuntur, Spiritusq; Animales obtunduntur, non sine eximia sensuum externorum pariter ac Internorum læsione. Hinc oculorum caligo, aurium tinnitus, Gustus depravatio (quæ tamen provenit etiam à gravius alterata lymphæ in ductibus salivalibus, & ad acredinem non solum acidam sed & austeram, acerbam & nescio quos alienos sapes imitantem, redactâ,) Affectus comatosi sive Lethargici, vulgo somnolenti, Spiritibus Animalibus obveniente ab acido isto peccante, torpore & fixatione incipiente, quæ segniter & lente motis iisdem, torpor accedit artubus, unde continuam mentiuntur decumbentes in somnum propensionem. Cum autem ingravescit causa &

Nervi

Nervi aut penitus obstruuntur, aut Spir. Animales in totum figuntur, sensus ac motus fit abolitio universalis & (3.) Apoplexiæ similis generatur affectus. Sin vero ab acredine rodente vellicentur membranæ & gen9 nervosum, producantur (4.) Motus Epileptici & Convulsivi, spasmi nempe Cordis (alias palpitatio) manuum, pedum ac reliqui corporis. Ex adstringendi autem facultate, quæ acido omni propria est, (5.) Sudores in hoc Pestis genere aut planè inhibentur, occlusis poris & coagulato sero, aut parciores tamen proveniunt, ut plurimum autem fatorem de se spirant, cum alienum acidum particularum alkalinarum & earum præcipitationem efficiat, & hinc ad putredinem initium faciat; Et ex eadem Causa (6.) Faciei & reliqui corporis livor insequitur. Conf. quæ supr. cap. huj. §. 12. de Causa Bubonum & Carbunc. in process. chymic. Lact. fuere dicta. Cur tandem (7.) In hac Peste Bubones deprehendantur frequentiores, facile judicabit is, qui consideraverit, Bubonum sedem propriam locatam esse in Glandulis, in his autem lymphæ, mutationi ad acidum facilius subjectæ, Copiam contineri. Jam acidum tumorum omnium unicam & verissimam Causam esse sæpius asseruimus.

§. 15. Sed huic nostræ Symptomatum Pestilentialium, enumerationi distributioni & rationi, contrariari videtur, diversa & mutabilis P. facies, Symptomatumque ejus insperata commutatio & Commixtio, quâ Pestem, quam ex conjunctis sibi affectibus tanquam Diagnosticis signis, pro Resolvente nunc habebis, mox Coagulantis veneni Symptomata post se trahere experieris; & contra, nonnunquam etiam ita commixta eadem fovere, ut dubitaveris, acidone an falso ejus causa tribuenda sit, cum utriusque ex effectu deprehendatur dominum eximium. Unde notandum & probè observandum Pest. M. Protheo ipso esse mutabiliorem & facillimo negotio, in aliam speciem transmutari, aliamve plane induere posse faciem: qt. scilicet nunc facta, per acidum malignum, M. S. coagulatio,

gulatione, putrescit & robore vitalis facultatis iterum volatilifatur, discutitur & sic ex cineribus (ut ita loquar) veneni fientis, novum generatur, toxicum volatilizans, resolvens & discutiens; (non quidem plane deperdito vigore veneni prioris, sed aliquanto fracto, mox autem ab extra restaurando.) Et vice versa amisso resolvente, stagnatio & glomeratio humorum insequitur subitanea, acido venenoso, densante, constringente & figente M. S. Spiritusque Vit. opprimente. Unde mutatis causis quid mirum est mutari effectus & variare Symptomata? In hac tamen Pestis mutabilitate, semper primum alterans alkali aut acidum ab extra adveniens, prædominare & præpollere considerate auguramur, unde in cura ejus, ad potius reflectendum magis, censemus, non tamen penitus neglectâ accidentaliter generata malignitate. Annon autem porro ex justâ & convenienti horum duorum contrariorum, superius recensito modo in corpore hospitantium, commistione, tertia Pestis facies quam enixam vel mixtam nuncupare placet, ad modum Θ ium enixorum (e. g. Ψ i Θ lati ex Ol. Ψ i & Spir. Θ li tanquam alkali & acido producti) exsurgere possit, paradoxon non videtur, quamvis pro certo hac vice idem asserere, nostra intentio non sit. Si verò ejus modi maligna & venenosa daretur mistura, eandem ob causarum vehementiam, exindeque ortorum Symptomatum multitudinem, Medici itidem judicium dubium ac in tali casu oppidò fallax, pro desperatâ plane & incurabili habendam, judicarem.

§. 16. Postquam igitur brevibus ex Venenorum cæterorum natura & agendi modo, Symptomatumque Pestem comitantium qualitate, demonstratum dedimus, P. essentiam consistere, vel in *Volatili alkali* l. in *figente acido*, & alterutrâ facultate operationes suas malignas perficere; Restat ut vi promissi idem ex Juvantibus & Nocentibus diducamus. In genere autem omni Pesti medentur Compositiones & Opiatæ notissimæ: *Theriaca* nempe *Andromachi*, *Mithridatium*, *Diascordium*

dium Fracastorii, Orvietanum, Elect. d. Ovo, Roob Sambuc, Ebul,
Confect. Liberantis, & itidem Theriacales & prophylactica va-
rii generis. Hæc enim indifferenter se habere possunt, cum
 ingredientia horum & similium ita mixta & comparata sint, ut
 veneno utrique, aciditate vel falsedine excedenti, resistere
 queant. Et nunc Oleosa & balsamica qualitate acidum acrius
 obtundere & infringere, nunc leniori acido suo resolutioni
 violentæ resistere. Quas compositiones sedula Autorum cu-
 ra ideò ex tam variis contrariæ qualitatis simplicibus, com-
 mixtas voluit, ut occultatæ P. facultati eò securius eatur obvi-
 am, & in utramque partem, medicina habeatur parata. In
 specie verò venenatæ Coagulationi opponenda talia, quæ aut
 volatili sua qualitate coagulationem malignam resolvere, im-
 pedire, acidum enervare, Sangvinem rarefacere & calido in-
 nato succurrere, & sic Spir. Vitales & Animales quasi compe-
 dibus suis liberare poterunt. Præstabunt id feliciter Aroma-
 tica & Diaphoretica ob eam rationem Alexipharmaca sive Ve-
 neno resistenti dicta, ut sunt: *Flor. Calendula, fol. Scord. Rut.*
card. ben. Cent. min. Radic. Zedoar. Angelic. Contrayerv. Pe-
tasit. &c. Lign. Juniper. Sassafr. Guajac. Bacca Junip. Sambuc.
*&c. Camphora, & volat. C.C. *, urinæ, horum item Spir. & alia*
 varia ex his hujusq; facultatis medicamentis composita. Impe-
 trant eundem quoq; Scopum ac veneno coagulanti potenter
 resistunt, quæ absorbendo acidum malignum, Sangvini circu-
 lationem justam reddunt. Quâ virtute pollent Terræ varii
 generis *Lemnia, Sigillata, Bolus Armena &c. C.C. ust. ejus Ma-*
gisterium, Os de Corde Cervi, Cran. human. Ungul. alc. Bezoar,
Or. & diaphor. Bezoardicum Minerale tam simplex quam Olare
Unare, &c. Emulsiones Semin. frigid. quæ quoque facultate
 acidum demulcendi & leniter infringendi, præditæ sunt, alia-
 que sexcenta, ap. Autores hinc inde notata. Nocua sunt in
 hac lue (ut facile conjecturandum) omnia Acerba, austera &
 stipticam vim possidentia, & hinc quoque + & ab + is parata.

§. 19. Ex Nonnaturalibus primus se nobis offert *Aer*,
potissima cujusvis morbi Epidemii causa, non quidem per se,
utpote utilissima, Sangvinis motui, aura & maxime necessariū
Massæ Sangvineæ pabulum ac refrigerium, sed quatenus alienas
venenosas atomos ab extra accipit, aut accidentaliter generat,
continet, fovet & ab iisdem, mirum ad quam vitiosam Indo-
lem contrahendam, alteratur. Quod variis modis contingere
deprehendimus. (1.) Virtute Solis & radiorum ejus, qui poten-
tissime quævis Atomorum genera, ex Terra ejusque Intimio-
ribus recessibus ad superficiem ejus trahunt, auræ aëreæ mi-
scent & pro qualitate Corpusculorum eorum, Corpus aëreum
alterant & immutant. Quemadmodum non rarò contigisse
legimus, ex Mineris metallorum exhalationes Arsenicales,
Mercuriales, &iales aut alterius venenosæ indolis, Ope Solis produ-
ctas, aut violenta Terræ Concussione & motu extrusas fuisse,
quarum commistio cum aëre salubri, ejusque aut per inspira-
tionem aut per poros cutis insinuationem, Sangvini facta com-
municatio, lugubres edidisse strages. Alteratur Aer (2.) Per
Atomos putridas ac fætidas aquarum & paludum stagnan-
tium. In defectu enim motus necessarii per continuam quie-
tem, non tantum inertes fiunt, sed etiam putredinem, & ne-
scio quas malignas acquirunt qualitates, hæ vaporis instar per
nebulas ascendunt & nubibus continentur, donec resolutæ aëri
ambienti communicentur, & per necessariam homini auram,
attractæ, miram Temperamento inferant alterationem. (3.)
Idem Aer notabiles subit mutationes ab effluviis putridis cada-
verum quorumcumque libere projectorum, & sub dio aperto
putredinem contrahentium, hæc ut seminia sua absque impe-
dimento in aëra emittunt, ita morbosam eidem qualitatem
inducunt, quæ sæpius exitiosæ Luis causa sufficiens existit. Te-
stantur id variæ strages, pecorum, piscium aut insectorum
aliorum, Clades itidem insigniores hominum, quorum cor-
pora aut plane inhumata projecta, aut tamen non satis alte ter-
ra

ræ amandata, contagiosis, quos expirarunt, halitibus, auram
 universæ fædarunt provinciæ; qualem, sub Imperio Romuli,
 late in Latio savientis P. causam, recenset *Livius*. (4.) Etiam
 ær semetipsum in pejus alterare, & corruptionis suæ causa ipse
 dici potest, quatenus scilicet atomi ejus humidæ & calidæ diu-
 tius immotæ consistentes, putredinem acquirunt venenosam.
 Contingit id sæpius in cessatione diutiori ventorum; aurâ suâ
 flatulentâ aërem alias perspirantium, eundem moventium, in-
 salubria corpuscula dispergentium & conjunctionem Virium
 malignarum impredientium, ut ita dispersis iis, effectus prohi-
 beatur, quem conjunctis viribus obtinuissent facillimè. Idem
 pluviae defectus efficit non rarò, quemadmodum enim & plu-
 via, convenienti tempore destillans, levis quoque motus causa
 est atomosq; aëris refrigerat, eluit, & nocuas absorbendo, ad
 inferiora secum rapit; ubi aut facultate suâ penitus exuuntur,
 aut aliis corporibus similis qualitatis, (quemadmodum Ter-
 ræ chremium, innumera ejusmodi foyet) junguntur, assimi-
 lantur & in locis subterraneis fixæ conservantur: Ita ejusdem
 ultra modum diutior protractio, graviorum & malignarum
 aëris alterationum causa esse potest, quod damno suo experta
 satis est inclytum Batavorum Lugdunum, hæc enim, Anno
 1669. affectum epidemium, Civitatem eam ejusque Vicinia
 tristi spectaculo affligentem & potioribus habitatoribus Or-
 bantem, præcessit proximè. Notante *Celeb. Sylv. pecul. de ma-
 lo eo Orat. Op. f. p. 913*. Sicuti autem omnimoda Ventorum &
 pluviorum cessatio, aëri nostro maxime nocua, ita nec quod-
 vis ventorum genus, nec continuum aut immoderatum Cæli
 stillicidium, eidem proficuum. De iis imprimis observandum,
 quod Auster & Boreas vim habeant, magnas corporibus nostris
 mutationes inferendi: Is ob copiosum \ominus volat. magno nume-
 ro ex Zona torrida, ad nos deportatum, quoq; aura nostra im-
 prægnatur uberius; hic, ob particulas acidas & austeras \oplus as
 \oplus licas &c. ex Regionib9 septentrionalib9, fodinis & cryptis cu-

jusvis metalli abundantibus, ad nos translatas, quæ non minori, corpus nostrum alterandi, faculte pollent. De hocce, pluviae nempe excessivo defluvio, certum est, id insigniori putrefactioni ansam dare, & corruptionis aëris causam existere posse. Proinde *Hippocrates*, sævissimam Græcorum notaturus Pestem, Annum antecedentem describit à singulari humiditate spirantibus potiss. Ventis austrino & Boreali 3. *Epidem. Com. 3.* An verò (5.) Astrorum varia conjunctio sive Constellatio, eorundemque influxus, in aërem pariter ac corpora humana, aëris alterati causa statui ac nuncupari possit, Mathematicorum relinquemus observationibus & Judiciis. Interim à Medicis eorum vim vix æstimandam esse censemus, licet pro affirmativa sententia laboriose pugnet Curiosiss. Naturæ Scrutator *Athanas. Kircher. Scrut. P. Sect. I. C. V. p. 37. & C. XI. p. 119. sequent. & Arte sua Magnetic. passim.* Incusant communiter Astrologi conjunctionem ☿is & ♄i eamque infelicem ut plurimum prædicant, quam quoque ante nuperrimam Vienneensem luem contigisse. d. 10. Aug. Anno 1678. Autor est *D. Sorbait* Archiater Cæsareus *Dialog. Consil. Medic.* Auguranturque operationem fortiolem, si ☿ patiatur Ecclipsin sub signo Aquarii, trutinæ & Scorpionis quam d. 15. Apr. Anno 1679. eandem Pestem pariter antecessisse, Idem l. c. asserit. Sed hæc cum cæteris Meteoris cujusvis generis, ex quibus omnia felicitatis aut infelicitatis, omni tempore ceperunt homines, ut planè non temnimus, ita nec magni æstimamus; Aut si tandem aliquid eorum operationibustribuendum sit, pro nobis adducimus verba *Roderici à Castro 3. d. Morb. Mulier. C. 3. Cælestes aspectus non positive sed privative pestem inducere, quatenus interdum sublunares actiones non adjuvant.*

Sed hæc de Aëre; In Victu manifestior est ratio, cum Corporis nostri salubritas, maximam partem ex Salubritate & convenientia ciborum, nullo contradicente, dependeat; Cibi enim, difficilis concoctionis & facile putrescentes, ut

Carnes

Carnes semicocti, potus non probe defæcatus, fructus horarii &c. generant cruditates humoresque crassos & putridos. Maximopere, cum defectus cibi convenientis, famesque atrox, homines ad inordinatis & insuetis vescenda, cogit ac impellit: Quod in obsidione Hierosolymitanâ contigisse, Autor fide dignus *Josephus* narrat, comite Peste atrocissimâ morte tot hominum millium, memorabili. Unde Vetus proverbium, ap. Græcos quoque invaluit: *λοιμὸς μετὰ λιμὸν. Pests post famem.*

Nec Somnus hîc prætereundus, qui nimius ac præter fas diutior, Spir. reddit segnes, torpidos & minus activos, proindeque facilius ab externo hoste vincendos. Cum è contra Somnus turbulentus & vigiliæ nimix concoctionem impediunt, Spir. distrahant, cruditates augeant, intemperies producant & consequenter ad concipiendum quod vis venenosum miasma, corpus aptum reddant. Verissime decernente Divino Sene. *Somnus & Vigilia, utraq, si modum exceßerint Malum, 2. Aphor. 3.*

Eadem fere ratio est Motus & Quietis. Is in excessu peccans Spir. Vitales depauperat, quas vis actiones naturales impedit & corpus langvescit & debilitat. Hic motum circularem Sangvinis inhibet, lentum facit ac tardum, humorum stagnationem efficit, eorundem putrefactionem adjuvat, ex qua innumera propullulare posse mala, certo certius est.

Excreta quoque & Retenta, ut secundum naturam aut critice se habentia, maximè salubria, ita præter naturam aut symptomaticè facta, summopere noxia sunt. Quoties enim excernuntur aut planè non excernenda, aut modo insolito, aut quantitate injusta; quoties etiam retinentur plane non retinenda (quod in alvo, sudoribus, hæmorrhoidibus, mensibus &c. sæpius accidere experimur) toties hæc prodromi, naturæ laborantis & mali imminentis, esse possunt.

Denique Animi pathemata, ut quovis tempore potentissimè Spir. immutare possunt, ita & in hoc malo inter causas remotiores non sunt levissimæ, Gaudium, Amor, Tristitia, In-

vidia aliaque animum inquietantia, vim habent insigniter alterandi omnes animæ facultates. Imprimis Terror & Metus, cum multi, viso descessu vicinorum, cognatorum aliorumque atroci huc ereptorum, ultra fas vitæ suæ metuunt, unde animus redditur dejectus, Spir. fugaces, debiles & latebras quasi quærentes, proinde officio suo non rite præsumunt, actionesque naturales & Vitales aut vitiosè aut imperfectè peragunt; Præservatoria quæq; etiam strenuissima, virtute suâ, ob tristificam Spirituum impressionem, defraudantur, imo antidota ipsa, temperamentis ejusmodi cedunt in locum Venenorum, ut ita verissima sint Verba *D. Fr. Joëlis, Tempore Pestis plures metu Pestilentia & Mortis ferè inficiuntur, quam è contagioso aëre.* Horum autem omnium affectuum & pathematum Animi, directices jure audiunt Imaginatio & Phantasia, quo enim earum Impressiones & Ideæ fortiores & tenaciores, eò quoque mentis & Spirituum alterationes evadunt insigniores & graviores, earumque effectus ad admirationem usque singulares, quod plaustra exemplorum confirmare possunt. Narrat *Cornel. Agrippa, Cyppum Regem Italia, cum Taurorum pugnam Victoriæq; altius meditatus esset, & in illa cura obdormivisset, mane cornigerum repertum esse.* Rationemque addit, *Virtutem Vegetativam Vebementi Imaginatione Stimulatam, corniferos humores in Caput elevasse & cornua produxisse.* Sed maneat fides penes Autorem. Interim alia manifestæ veritatis testimonia, si necessitas id exigeret, nullo negotio afferri possent. Sufficiat in animum revocasse, quid prægnantium Pica sive Malacia efficiat, & quales sæpius characterismos rei avidius cupitæ, Infantis corpori imprimat, sola phantastica Imaginatione, in hoc passu potentiam tuam exhibente. Qua de re nunc autem prælixior esse nolo, cum id à *Philosopho Ingeniosissimo. Dn. Marc. Marc. Tr. de Id. Operatr. & D. Dav. d. Beck Annot. circ. Princ. Rer. Nutural.* sufficienter factum sciam. Ad quos B. L. remitto.

§. 20. Videmus itaque res non naturales utiq; multum ad Infectionem pestilentialem tribuere posse, quid præternaturales valeant tribus verbis monebimus. Per præternatural. autem omne morbosum & Symptomaticum, Constitutioni secundum naturam adversum, indigamus, seu Morbos Symptomata & Causas morbificas. Tum equidem nullum morborum aut Symptomatum genus per se alias leve, grassante hac lue, tutum esse potest, cum quævis etiam levissima corporis alteratio oberranti huic Draconi pestifero, ansam virus suum inferendi, facile dare potest. Si enim corpora sane Constitutionis invaduntur sæpius, quid non in male affectis, leviter quamvis, extimescendum. Imprimis Febres malignæ & punctiales, facillimo negotio in Pestilentialem & Pestem transmutari queunt, cum fomes utriusque sit venenatus, gradu saltem diversus.

§. 21. Nec non Naturales & Præternaturales Res tantum accusandæ. Sed etiam Naturales causæ P. nuncupari possunt, quamvis aliquanto remotiores. Sic Temperamenta frigida & sicca, Calida quoque & sicca, minus, humida verò & calida, humida itidem & frigida, magis proclivia & apta sunt ad recipienda venenosa seminia. Et ex eo fundamento Infantes, Pueri & sæminæ, imprimis utero gestantes, facilius inficiuntur, Adolescentes, Viri & Senes difficilius, Autumnales quoque ex eadem causa præ cæteris existunt pertinaciores. In genere verò hoc notandum: eos, quorum temperamentum multum continet humidum (quod facile acquirit putridinem) qui poros itidem cutis habent patentiores, caloremque aut in excessu aut defectu peccantem, ad recipienda venenosa Pestis seminaria esse aptiores. Quod autem iis, qui novilunio diem obierunt natalem, contingat idem, aliquanto longius petendum videtur. Sed hæc de Causis proximis & Remotioribus dicta sufficiant.

DE CONTAGIO.

§. 1. Antequam autem hanc, de natura Pestis materiam, penitus relinquimus, pauca de propagatione ejus sive *Contagio* nunc monebimus; Notum enim est, infectionem propriissimam Pestis esse affectionem. Describimus autem *Contagium*, quod sit *Miasmatis Venenati à corpore in Corpus transmissio*, quâ similis affectionis malignitas eidem inducitur. Accidit autem Infectio per Medium generalius & specialius. Illud potiss. respectum habet ad aërem, commune cunctorum viventium sustentaculum; Hoc, ab adventitia maligna aurâ, infecto, Totæ Urbes, Universæ Regionēs & Provinciæ simul contagio afficiuntur. Tale inquinamentum contigit aëri Atheniensium, cum Pestis in Ægypto & Æthyopiâ Savientis Atomī, per Ventos in Græciam translati, eandem ibi ediderunt stragem. Teste Hippocrate & Thucidide.

§. 2. Hoc, specialius medium nempe, Subjectum quodvis, pestilentiali Seminio imbutum prius, nuncupari potest. Experientia assertum comprobante. Ægrum peste decumbentem innumeros alios, per venenata ex corpore effluvia inficere, nemo facile dubitabit, indeq; quivis jure fugiet infectorum loca. Idem quoque Animalia alia, quorum ap. infectos hospitatio fuit propinquior, posse, observatum est. Per muscas, succum virulentum ex Cadaveribus Peste mortuorum, pro alimento exsugentes, posteaque solito ictu sanos percutientes, quosdam ejusdem luis, participes factos, refert *Mercurial. L. d. Pest.* Felem, atomos nocuos ab aëre Venenato aut decumbente ægro, cuti villosa susipientem, contagium Moniali attulisse, narrat ex *Orengio Athan. Kircherus*. Per Aves ex infectis Locis ad saluberiora tendentes, æqualem Luem transporta-

tam esse, multæ confirmant historiae. Idem etiam præstare Vestimenta, stragulas, linteaminaque, longum nimis foret per exempla demonstrare, cum etiam nostris temporibus non semel per ejusmodi res Pestem longè lateqve disseminatam, audiverimus. Qua ratione per literas in loco infecto exaratas & ad salubriorem transmissas, contagium propagatum fuit apud *Helmontium. Tr. Tumul. Pest.* legi potest. Sic quoque *Forestus* meminit per Instrumenta Chirurgica quæ tempore Infectionis ad Bubonum, Carbunculorum &c. apertionem & curam, adhibita fuerunt, diu sopitam luem iterum revocatam & à mortuis quasi resuscitatam esse. Summa vix res quædam reperiri potest, (¶ excipiunt alii) quæ Luis hujus venenatas atomos capere, & ad Corpora alia transferre nequeat. Unde tempore Pestis omnia æstimanda suspiciosa, nec facile quicquam in usum trahendum, nisi prius convenienti modo purgatum & à miasmatibus venenosis fuerit liberatum de quo s. l.

§. 3. Sicuti nunc medium Infectionis planè innumerus, ita contra modus inficiendi tantum duplex. Interior nempe & Exterior. Isteqve iterum bifariè potiss. peragitur. Semel quæ Cibi & Alimenta pro nutriendo corpore, stomacho ingesta & venenosis corpusculis prius tincta, statim in prima concoctione vitium inducunt, quod in secunda & tertia redditur gravius; Altera ratione, quæ particulæ virulentæ cum aëre per os & nares attractæ, modo per Laryngem in pulmonum officinam dimittuntur, ibiqve Sangvini per Venam arteriosam ad sinistram Cordis Ventriculum tendenti, miscentur, donec per Circulationem toti M. S. communicatæ, ubiqve vires suas per Symptomata variâ explicent; Modo autem in Ore cum saliva aut lymphâ ibid. profluente commixtæ & deglutitæ, prius fermentum Ventriculi depravant, mox bilem aut succum Pancreaticum, hinc per vasa lactea & ductum Thoracicum ad Cor properantes, M. S. perniciosè alterant & malignitatis vim in toto Corpore exerunt.

§. 4. Exterior autem inficiendi modus hic est: Res var-
riæ funestis imprægnatæ seminariis prius, levi contactu mem-
bris corporis sani applicantur, & hinc Corpusculis venenatis
sefe in poros cutis insinuandi, occasio datur, per hos ad muscu-
los tendunt proximos & in Ventriculis eorum, cum fermento
ibidem stagnante effervescunt, motumque fermentationis pro-
ducunt, mox eo alterato, per Vasa Sangvinea intimius progre-
diuntur, donec singulis debellatis universi Corporis Oecono-
miam perniciosè & gravissimè lædant. Quemadmodum au-
tem non impossibile est unius corporis infectionem per o-
mnes recensitos modos contingere posse, ita unum etiam,
eumque l. interius l. exterius peractum, idem præstare posse
certo certius est.

CAP. V.

DE DIFFERENTIIS.

§. 1. Nunc ad differentias Pestis denominandas nos defe-
remus quoque eas petiti parti à Subjecto, partim à causa, par-
tim ab Accidente, partim ab effectu, partim à Circumstantia.
Loci & Temporis (1.) Ratione Subjecti Pestis invenitur. Vel
communis sexui utrique Masculino & feminino, omnibusque
Ætatibus, Infantibus, Adolescentibus & Senibus, promiscuè
eos jugulans, nulla habita ratione generis aut Ætatis, qualis
communissima Pestis est Indoles, quæ pari tyrannide invadun-
tur Juniores ac Senes, mares ac feminae florentis ac defloren-
tis ætatis, ob Seminarii Pestilentialis eximium vigorem & ma-
xime malignam qualitatem, cui nec fortissimæ naturæ ipsaque
nonnunquam antidota resister queunt. Vel Propria utpl.
Infantibus, qualis fuit ea, quæ Anno 1617. Neapolim ejusque
Vicinia peragravit, & in prædicta Civitate ad 60000. Infanti-
um enecavit ex relatione *Mercurial. L. d. Pest.* Aut Fæminis
potiss.

potiff. infesta, maxime utero gerentibus, documento hujus P. naturam non æque malignam & venenatam fuisse, & proinde potestatem suam exercuisse tantum in iis subjectis in quibus copia saburræ inutilis humorumque putridorum, fomiti Pestilentiali receptaculum conveniens concessit. Talem autem putredinis abundantiam præprimis in Pueris ac Mulieribus gravidis reperiri citra dubium est. De cætero non pepercisset reliquis, Masculis nempe aut adolescentibus, si parem præexistens putridi humoris acervum, gratum venenoso miasmati hospitium, offendisset.

§. 2. (II.) Ratione Causæ Pestem dispescimus (a) in Mitio-rem & gravio-rem siye benigniorem & violentiorem. Illa causas habet venenosas equidem ac maxime nocuas, æst non æque malignas ac violentas, unde non tam insidiosè invaduntur homines, nec progressus morbi juxta principium Augmentum, statum & Declinationem, tam celer est, Symptomata quoque mitiora nec tanto cumulo comitantia tenet. Plurimis etiam, aut multis tamen decumbentibus reconvalescentiam, naturæ & Medicinæ robore victa, concedit. Hæc verò Seminaria spirat extreme maligna ac violenta, unde in speratò magis obruit quam invadit infectos, affectus gravissimos ex omni ferè morborum & Symptomatum genere, catervatim post se trahit. Omni medicinæ etiam strenuissimæ eludit, morbum quoque rarissimè ad statum pervenire sinit, sed mox in principio aut augmento decumbentes jugulat. Paucos ad modum sanitati iterum restituit, plurimorum interitu triumphat. (b) In supra Naturalem & Naturalem, Artificialem & Magicam; istam dicimus, quæ, nulla mediante re naturali sola omnipotentis manu divina, hominum scelera & facta peccaminosa, pestilentiali strage vindicantur. Cujus exempla Sacer Codex nobis offert insignia, & primo quidem in Ægyptiis contumacibus, qui pænas suæ pertinaciæ, lugubri; omnis Ægyptiæ primogenituræ, Peste, dederunt, *Exod. C. XI, & XII.*

Deinde in Populo Israelitico, quam temeraria & inconsulta numeratione contraxerat David, in qua septuaginta millia virorum interièrent, spatium trium dierum *II. Sam. C. XXIV.* Post in Castris Assyriacis, quæ elatus Regis Assyriæ Animus, centum & octuaginta quinque virorum internecione, una nocte facta, ad Saniora cogitanda redactus est. *II. Reg. C. XIX.* Naturalis causas agnoscit naturales tanquam media, semperque Vitium aut in aëre, aut victu, aut alia quavis re prius infecta, aut in his conjunctim delitescens habet. Quam potiss. attinet quicquid hucusque de Peste dictum à nobis est, & in sequentibus adhuc dicetur, cum hæc ex naturalibus causis generetur, per naturalia itidem media removeatur & abigatur. Naturæ æmula est Ars, quæ ut in bonis laude digna, ita in malis nunquam satis detestanda est. Non enim acquievit curiositas ingenii humani, in eo quod humanum, sed ultra mortalium sortem evecta, sedem Deorum est imitata & exemplo *Archimedis* Cælum in Terra conspicuum dedit, imò fulgura & Magni Jovis tonitrua æmulata est. Et hæc excusanda adhuc esset, nisi Plutonis quoque Regnum ingressi Mortales, nefanda plane & plusquam Furiarum malitiâ & rabie acti, quicquid fædum, fætidum ac nocuum, ex imis ac fætidissimis Inferni camerinis, produxissent in medium, solo nocendi studio & vindictæ cupidine agitati. Docet enim hodierna experientia, non solum Victum, cibum nempe & potum, venenosis sæpius, per hominum malitiam qualitatibus corrumpi, fontes & integra flumina toxico violari, indeque Pestilentiam excitari, sed & Aërem ipsum non amplius esse tutum, dum variæ malignæ indolis materiæ congestæ & machinis bellicis immissæ, in Urbes & Castella obsessæ conjiciuntur, quarum atomi igne resolutæ & aëri ambienti communicatæ fætorem ingentem conciliant, simulque auram alias salubrem perniciosè inficiunt. Jure hoc fiat an Injuria quis in hoste requireret? Et hos inficiendi modos nos Pestem artificialem nuncupamus, eademque est, quam *L. Annæus Seneca*,

nec. L. I. de Ira. Manufactam dicit, & inter atrociam hominum recenset scelera; Quæ verò per quotidianam praxin nunc abiit in Virtutem, & in numerum stratagematum militarium referri vult. De quo nostrum non est judicare. Per Magicam siue Diabolicam Pestem cujus in Divisione P. mentionem fecimus, indigitamus eam in specie, quæ ope abjectissimorum, Diaboli Mancipiorum, Necromantarum, puta & Sagarum, circa industria inventa, & in urbes & Regiones traducta sæpius est, solis nonnunquam characteribus, aut invalido verborum strepitu, aut medio nonnunquam vilissimo, & ad tantum effectum præstandum, indigno. Nota est ab ejusmodi Origine Magica, Pestis Anno 1630. Mediolanum inaudita sævitia peragrans, urbemque prædictam ad ultimam usque ruinam affligens. *Teste Athan. Kirch. c. l.* Hæc P. Species etsi Cacodæmonem ipsum Autorem agnoscat, qui ut æterna gratia elapsus se novit, ita plusquam Vatiniano, erga Mortales, odio flagrans, quocunque modo iisdem nocere studet, proindeque fatidissimam mephitin & quicquid nocui & adversi in purgamentis mundi latitat insidiosè producere novit. Attamen nec hæc media respuit naturalia, sed causas agnoscit naturales, quas artificiosè excitare Mille Artifex Satanas callet. Unde ratione causæ (materialis, mediata) non minus Naturalis hæc Pestis dici potest, ratione verò Originis & Autoris Magica, Diabolica & Venefica jure nuncupatur.

§. 3. (III.) Ratione Accidentium observatur mira Pestis indoles utpote pauperum tuguriis ut plurimum parcens Divitum verò palatia strage communi infestans, cujus qualitatis P. referunt *Annales Franciæ*. Item solos Ethnicos & paganos jugulans, Christianorum verò Domicilia præteriens; quam tempore Cæsaris Maximini invaluisse Historica monumenta exhibent; Sic quoque Valentia in Hispania Anno 1648. Sutorum viguit P. præter eos vix quenvquam initio invadens. Aliaque tempore Juliani progressionem arithmeticam servans,

& tertiam quamque domum depopulans. Et rursus alia Basilica solos Helvetios enecans, cæterasque nationes studio quasi dimittens. De his ut & multis aliis Proprietatibus. Vid. Sæpius Laudat. *Ath. Kirch. l. c. S. I. p. m. 103. & S. II. c. III. p. 214. sequentibus.*

§. 4. (IV.) Ratione Effectus L. P. se probat partim ut Resolutoriam, parim ut Coagulatoriam, Illa motionem Sanguinis creat auctam, Spir. Vitales sede amicâ excutit & exturbat, Sanguinem præter fas rarefaciendo. De ejus qualitate, participat Lues dicta Sudor Anglicanus, qua incessabili sudoris copia ægri pene diffuunt, resoluta in sudorem quasi tota M. S. cum virium prolapsu citissimo & morte certissimo. Hæc plane contraria ratione motum circularem impedit & torporem Spir. Vital. inducit, & maligna quadam liquoris Sanguinei coagulatione compedes quasi Facultatis Vitalis præfectis imponit. Unde ad actiones justas obeundas inertes facti, comatoso simili affectu iners anima efflatur. Hujus indolis Pestem Ægyptios sæpius affligere, quâ homines veluti siderati stupefiunt, tetanoque perculsi jugulantur, *Prosper Alpinus* Autor est. Talemque *adstringendi* & figendi vim Luem Neapolitanam habuisse ex *Mercuriali* & *Athanas. Kircher*o legi potest.

§. 5. (V.) Tandem ratione Circumstantiarum & quidem *Loci* distingvimus Pestem in *Universalior*em, multis Regionibus Provinciis imo & Regnis simul infesta, qualem referunt Historici temporibus Caroli IV. grassantem & universum terrarum orbem incredibili sævitia depascentem, vix superstite tertiâ hominum parte. Si *Ath. Kircher*o credendum est. Et *particularem* uni regioni aut civitati, pago etiam propriam, nec ulterius serpentem, quam sæpius contingere experimur. Ratione Temporis dispescitur P. in Vernalem & Autumnalem, Æstivalem & Brumalem, quam P. differentiam ab Anni temporibus petitam, veritate experimentalis probatam esse, nemo inficias ibit?

DE SIGNIS P. DIAGNOSTICIS ET PROGNOSTICIS.

§. 1. Nunc à Causis & differentis ad affectiones sive proprietates Morbi properare necessarium ducimus, cum ex iis tanquam certissimis indicis, naturæ Pestis cognitio dependeat. Dicuntur communiter à Medicis signa & testantur partim de Morbi natura & genere, partim de ejusdem exitu & periculo. Illa *Diagnosticorum* titulo insigniuntur. Hæc *Prognostica* audiunt.

§. 2. Habent insuper & alia signa, Pestis imminentiam & adventum indicantia, in antecessum, petuntque ea à *Ragnarum, Bufonum, Locustarum, Serpentum, muscarum &c. frequentia insolita, frugum fructuumq. flacciditate, Ecclipsibus, Cometis, pane recenti, diu per noctem exposito & mucido facto, continuis pluviis, aut etiam defectu eorum ut & Ventorum, fame & pravorum ciborum usu, Aquarum crebrâ inundatione, avium, puriorem aërem haurientium, migratione, sporadicorum morborum cessatione &c.* Hæc & similia Signa Empirica etsi non plane destituantur rationibus, attamen certa & evidentia non sunt, cum sæpius inventa eadem nec ea propter Pestilentialis insecta fuit Lues, proinde ut minus certa ea mittimus, nec in reddenda eorum ratione laboriosius erimus occupati.

§. 3. Signa autem Diagnostica præsentiam P. evincuntia, inveniuntur Communia & Propria. Ea capiuntur à Symptomatibus variis, Luem hanc longâ serie comitantibus, & aliis quoque morbis communibus. Certum enim est & aliquoties à nobis dictum, P. non tam morbum esse, quam morborum & Symptomatum colluviem, cum nihil sit, quod P. Symptoma fieri nequeat. Sunt autem ea, quæ præcedenti Cap. IV. §. II. &

seq. annotavimus & illustravimus, unde tædiosa repetitione
hic supersedere volumus. Propria verò colligimus ex *Sym-*
ptomatum gravissimorum insigni copiâ, Infectorum eodem mo-
do multitudine, morbi progressu celerrimo & Violento, Virium
itidem prolapsu citissimo ac bubonibus & carbunculis malignis
admodum. Hæc ubi deprehenderis conjuncta, de P. L. præsen-
tia dubitare haud amplius licebit.

§. 4. Ex Pulsu verò & Urina vix certi quid judicari po-
terit; Cum is inæqualis, & nunc magnus, nunc parvus, nunc
frequens, nunc rarus, nunc robustus, nunc debilis, nunc in-
termittens, nunc plane deficiens, summa inconstantissimus
deprehendatur; Hæc verò pro humorum Varietate varia ap-
pareat. In quibusdam enim rubet, in aliis livescit, nunc tenuis
nunc crassa, mox sanorum simillima invenitur, proinde vix pro
Signis in hoc Morbo recipi possunt, nisi, conjunctis reliquis
judicium Medici ea adjuvare dixeris.

§. 5. Nunc quid sperandum quid metuendum, Signa.
Prognostica sæpius feliciter patefaciunt. Communiter omnis
Pestis suspiciosa, ob maxime insidiosam agendi rationem, dum
enim amiceissime blanditur, nocet periculosissime, & cum o-
mnia recte se habere videntur, Mors insperato occupat; At-
tamen nec propterea desperandum totaliter, sed post Deum
fidendum est Medicinæ & Medicamentorum facultatibus. In
specie autem notandum (I.) Ratione Vitæ & Mortis. Quo
Symptomata sunt parciora & leviora, vires decumbentis con-
stantiores & fortiores, medicamentique Operatio, ad scopum
intentum, faciliior, eò magis bene sperandum. E contra Sym-
ptomatum Cumulum, Vires ægri debiles & Inconstantes, me-
dicamenti etiam strenuissimi vim & facultatem irritam, ma-
lum Omen esse scias. Sigillatim Evomitiones nigrae, Bubo-
num, carbunculorum & macularum subita eruptio & iterum
evanescencia, narium hæmorrhagiæ Symptomaticæ, anhelitus
fætibus, tristis eventus ut plurimum indicia esse solent. Idem
d:

de punctorum livefcentium subnigrorum per cutem fparfione augurantur Doctores. Cætera Signa Empyrica & ad partem, anilia, utpote noctuarum ad feneftras decumbentis Volatus & torvus clamor, Canum & felium ejulatus & cuniculationes, ex quibus mala omina capere folent rudiores, tanquam Medi- cò indigna, prætermittimus fcienter.

§. 6. (II.) Ratione Termini durationis. Hic cum valde incertus fit, & nunc viginti qvatuor horarum fpatio, nunc die tertio, qvarto, qvinto, feptimo, vel ad vitam l. ad mortem ac- celeretur, raro ultra decimum diem extendatur, certo deter- minari non pòteft. Præter propter tamen colligitur ex hi- fce: Qvo Bubones & Anthraces celerius erumpunt & fuppu- rantur, qvo Symptomata citius remittunt & imminuuntur, Eo curationis celerioris Spes, intra quatrimum, plus minus, ex- pectanda. Contrariè fe habens tardior reconvalescentia præ- mittenda.

§. 7. (III.) Ratione modi exitus. Qvæ P. comites ha- bet febrim, æftum Infignem, fitim, pervigilias, deliria, nau- feam, Vomitus, anthraces frequentiores, fudores copio- fiores, &c. ea, ut plurimum modo Lipothymiaè fimili interi- mit decumbentes, ad Salutem terminatur hamorrhagiis & Abfcessibus Criticis. Contra cui Capitis gravitas, affectus fo- porofi, motus convulfivi, horrores & refrigerationes &c. con- junctæ funt, ad exemplum Epilepticorum & Apoplepticorum percutiuntur lethaliter. Vis autem morbi folvitur falutari- ter, propulfione fudoris aut fluxu alvi judicativo. Rationes cum Medicum rationalem latere non poffint, prolixius hîc perſeqvi inutile cenſemus.

DE CURATIONE PESTIS PROPHYLACTICA ET THERAPEUTICA.

§. 1. Nunc ad applicationem eorum, quæ in antecedentibus dicta sunt, accedimus; methodum nempe medendi. Instituitur quippe morbi scrutinium avidius & accuratius, non ut in cognitione eâ subsistamus, sed iudicium practicum exinde informemus & acuamus; Siquidem non *verbis* sed *Herbis* Medicus artis suæ probat excellentiam. Unde quoque in affectu nostro, mox demonstrabimus practicè, quæ in prioribus pagellis theoreticè perlustravimus. Applicationem nempe remedium, juxta ternarium numerum indicationum, *Curatoriam, Præservatoriam & Vitalem*, institutam, producemus in medium; ut constet ex effectu ipso, cura nempe, quam feliciter nostrum, de P. formaverimus antea discursum.

§. 2. Licet itaque morbi facies abscondita & progressus citissimus, Medici ingeniositatem, opemque citissimam exigent; Vehementia autem & malignitas, curam non rarò desperatam faciant; Absit tamen ut animo excidamus penitus, cum (post Altissimi opem) tot, variarum facultatum subsidiis, instructæ officinæ, longè promittant aliud, tot etiam, sanitati pristinæ, medicinæ robore, restitutorum exempla, contrarium evincant apertius. Unde non possumus in hoc Pestis genere approbare iudicium, *divini* alias *Hippocratis*, qui 3 de Morb. Epidem. non dubitat asserere: *Naturalia remedia non tollere Pestilentialem luem*. Nos meliora edocti, adjuvante Deo, curationem ejus & præservationem per remedia ex triplici fonte, *Dietetico, Chirurgico & Pharmaceutico* desumpta, ordiri & absolvere instuemus jam proximè.

§. 3. Fons Diateticus rerum sex non naturalium administrationem justam commendat sedulo. Primus inter eas aër est, qvi ut commune omnibus præbet pabulum, ita ante omnia in statu puritatis conservandus, aut si jam alterationes vitiosas subierit, convenientibus est emendandus. Obtinetur id per remotionem causarum peccantium. Si proinde vicinitas P. idem malum minetur regionibus adjacentibus, opus est, ut omnis, cum ejus modi loci incolis, conversatio inhi-beatur, commerciorum commutatio tollatur, transitus liberi præcludentur, suppellectilia aut res quævis ex loco suspecto adductæ fugiantur penitus, aut non nisi fumigationibus decentibus correctæ, trahantur in usum; cum ex his & similibus legibus speretis, auram salubrem infectam esse sæpius, & P. M. incrementa sumpsisse non parva, observatum sit. Sin autem ex aquarum & paludum intempestiva quiete, idem metuent-dum malum, aut jam tum præsens sit, quavis ratione iisdem paretur exitus & via libera. Si cadaverum effluvia putrida, ejusdem causa tandem existere possint, sedulo ac altissimè defodiantur, ac terræ amendantur. Ventorum verò defectus compensabitur ex parte tormentorum & bombardarum explosione sæpius repetita, campanarum itidem sonitu & strepi-tu continuato, his enim non tantum insigniter movetur & vi-bratur aër, sed præterea fumo pulveris pyrii, alteratur & cor-rigitur salubriter. Humectationem aëris, diluitionem & re-frigerationem quæ in pluvix defectu desideratur sæpius, qvi-vis privatim in domicilio suo, væ frigidaæ sapiore conspersio-ne, linteaminumq; frigida tinctorum, in Conclavibus suspen-sione & expansione sibi conciliare potest. In genere autem, quamvis aëris malignam tincturam & venenosam indolem, corrigunt strenuè, continuatio ignium & suffimigia in publi-cis viis & plateis ex lignis Juniperinis, quercinis, betulaceis, abietinis, pineis, fraxineis &c. succino item pice, Ære ac bac-cis Juniperi &c. instituta; præeunte divino Hippocrate, Sylva-

rum universarum incendio patriam liberante feliciter; quid tormentorum explosiones pulverisque pyrii accensio valeat, jam jam à nobis dictum est. Accuratius autem & rationabilis procedet is, aërisque purgationem feliciter instituet, qui cognita P. grassantis vi coagulante, suffimigia ex lignis quidem prædictis, ast arefactis, svaserit, iisdemque adjunxerit accensiones cornuum, Cervi, hircinorum, bubul. Ungularum animalium quorumvis, fumum itidem grati ferè cunctis Tabaci, cum ex horum conflagratione, ascendentes atomi volatiles & alkalinae, figens acidum in aëre hospitans, alterent & mutant salubriter, malignitateque consequenter exuant: Contraria verò dominante Lue, viridium incendia cæteris præferenda esse, ratio dictitat. Dubia verò aut nondum rectè perspecta P. natura, alternationem aut commixtionem postulat ex utrisque. De Domiciliorum electione hoc tenendum, quod præter loci situationem convenientem, & liberum prospectum, fugienda sint vicinia eorum quoque Opificum, qui fatore suorum opificiorum auram insidiosam sæpius faciunt, quales sunt: Cerdones & Pelliones alique, unde & hi peculiari, *Nobiliss. Facultatis Medicæ, Lipsiensis*, Responso & decreto, in Urbe, insidioso præprimis tempore, vix tolerandi. *Vid. D. P. Ammann. Medicin. Decisor. Cas. LXXXI.* Et cum Auster ut plurimum contrarietur veneno coagulanti, boreas autem resolventi; (ratione desumpta, ex §. 19. super Cap. IV.) conclavia, dominium tenente P. coagulante, inhabitentur, meridiem respicientia, prævalente autem resolutoria, eligantur ad septentrionem vergentia. Omnium autem tutissimè agit, qui, ex officii & conditionis ratione liber, locum maturè mutat, fugamque certam præ incerto eventu eligit; observato, veteri Disticho:

Sunt tria quæ prorsus tollunt adverbia Pestem
Mox, longè, tardè, cede, recede, redi.

§. 4. De Reliquis Rebus Nonnaturalibus observentur, quæ supra Cap. IV. differuimus, in Victu haud certi quid præteribendum, conditio enim diversa hominum, locus itidem & consuetudo vix leges certas pariantur, cum multum his dandum sit; Attamen fugiantur sollicitè alimenta facile putrescentia & difficilis concoctionis, cibi contra εὐχέμοι atque εὐπέμοι elegantur, variisque corrigentibus condiantur, utpote malis citriis, limonibus, malis granatis, aurantiis, succo ribium, berberorum &c. In coagulante Malo speciatim aromatica calida N. M. Maces, Caryoph. Zingiber &c. adhibentur cum fructu, Potus etiam probe defacatus & naturæ amicus, haustus itidem vini generosi Rhenani aut alius, †o bezoardico vel prophylactico nonnunquam dilutus. Et quod præcipuum, frugalitatem & sobrietatem, eo præprimis tempore, quilibet sibi de meliori nota commendatas habeat, quibus solis, tanquam prophylacticis remediis strenuissimis, Socrates, ferocissimam Atheniensium luem evasit sospes. Teste Ælian. L. V. C. 15. In Somno & Vigiliis Motu & Quiete teneatur modus, iste ad virium restorationem moderatus utilis est, mediocritatem verò excedens, veneno faciliorem introitum & progressum parat. Motus verò inordinatus tum virium amissionem, tum pororum cutis insigniorem apertionem, venenoque viam patentiore, tum quoque humorum faciliorem motionem & excitationem, promovet. Alvi & Vesicæ recrementorum excretio, in statu naturali & sesto servanda accurate, ne turbata una aut altera actionum Natural. variarum molestiarum eadem existat Causa. Si proinde officio suo desit alvus, convenientibus lenitivis & irritantibus ἀνω ἡγῆ καὶ πρῶ assumptis, incitetur iterum, Urina quoque justis propellatur decenter. Tandem, qui vitæ & salutis suæ consulere bene cupiunt, animi affectibus imperare discant prudenter; Irrita enim est quævis, strenuissimi etiam alexipharmacî, virtus, nisi ethicâ prudentiâ confirmetur animus prius. Quis autem suc-

eurret semper metu & terrore diffluentibus præcordiis? aut moderator erit irâ intempestivâ æstuantibus animis? Qvis curis & anxietatibus liberabit ultra fas sollicitos? aut periculum sufficienter exponet audacibus & temerariis; Moderatio & Animi imperium medium hîc est unicum. Muliebrem enim mentem arguunt meticulositas & terror, Iram temperare magnitudinis & generositatis opus audit. Ultra fas sollicitum esse diffidentiae erga Deum argumentum est, Christianumque non decet, Audacem verò & Temerarium in periculo perituum sacer codex non uno in loco, prædixit.

§. 5. Chirurgia, venæ Sectiones, cauteria, vesicatoria, Setacea, fonticulos, cucurbitulas, scarificationes, Sectiones, Infusiones & Transfusiones subministrat, singula autem convenienter & cum cautione adhibenda jubet. Et (1.) Quidem V. S. curationis gratia planè improbatur, cum periculi illa plena sit & experienciâ constet, omnes eos quibus secta fuit vena hoc grassante morbo, mortem obiisse certissimam, Teste. *Ambr. Paræo L. d. Pest. C. 24. Roderico Fonsenca de Sanitate tuenda, Foresto, Saraceno, Andernaco* & aliis. Præseruationis tamen gratia admittitur non nunquam, in iis nempe Subjectis, quibus Sangvinis copia conciliavit plethoram, aut consuetudinis ratio sancivit legem, aut syetorum fluxuum cessatio svadet revulsionem. Parcè tamen & citra virium (quæ hic omnibus modis conservandæ) jacturam fiat necessum est. (2.) Cauteria tum potentialia tum actualia, in Carbunculis sive anthracibus magnòpere usu veniunt iisque suppuratio promovetur egregiè, licet posteriora, actualia nempe, pro crudelioribus habeant alii. (3.) Vesicatoria prosunt hîc quoque non leviter, tum si loco cauteriorum adhibeantur in maturandis Carbunculis, tum si & aliis partibus, pro revellendo fero inutili & noxio, applicentur. Idem (4.) Salutariter efficiunt Setacea & fonticuli, prætereaque per hos Sangvis, ventilatur

tilatur salubriter, fuligines discutiuntur nocuæ, & atomi expelluntur vitiosæ; unde Medici Romani, quibus Nosocomiorum præfectura tempore P. commendata fuit, aliquot fonticulorum excitatione, vitæ suæ consuluerunt optimè, eos etiam, haustis per respirationem (ut credibile est) venenosus atomis, attracto colere signatos, deprehenderunt sæpius. (5.) Cucurbitulæ siccae bubonibus aut carbunculis applicatæ, venenum P. ex interioribus corporis partibus ad exteriora vi attrahendi insigniori eliciunt, vicesque sæpe sudoriferorum minus moleste subeunt (6.) Scarificationes autem, nunc loco venæ Section. Sangvinem aut revellere, aut extrahere, nunc cauteriorum, vice in Carbunculis & tumoribus adhiberi possunt. Quas tandem quoque (7.) Modesta sectio aut apertio sufficientius excipit. Demum (8.) Infusoria & Transfusoria Chirurgia, quæ (ex superiorum annorum invento) medicamenta & Sanguis novus, artificiali planè methodo & modo, venis sive vasis sanguineis immittuntur, nunquam felicius quam h. l. applicari potest; cum maxime conveniens sit morbi Indoli & naturæ. Qui enim compendiosius & citius, citissimè progredienti morbo posset occurrere, quam si coagulantis veneni, Elis volatilis, liquefacti & per siphonem venæ immissi, quantitate justà, debiteque repetitâ, frangerentur vires? aut resolvens toxicum, acidi Spir. instillatione convenienti, figeretur salutariter? Omnium consensu, citius & certius h. m. obviam iretur morbi atrocitati. Quantas enim mutationes & alterationes, cum facultatum & virtutum etiam dispendio subeunt medicamenta strenuissima licet, ori ingesta? quam tarda & diversa pro facultatis naturalis robore aut debilitate eorundem existit operatio? Quo modo autem porro sufficientius vires patientis restaurari & ad sustinendam morbi vim, decumbens aptior reddi posset, quam si novi vigorosi Sanguinis, agnini aut vitulini, medicamentis insuper generosis

sis corroborantibus diluti, transfusione, tentaretur idem. Superflua & inutilis sollicitudo est eorum, qui indolis animalis unâ propagationem metuunt curiosè; cum in commestione, carnis & lactis, Sangvinis quoque ipsius nihil ejusmodi vereantur. Optandum saltem foret, sæpiori praxi in antecessum in Animalibus aliis tentatâ, Chirurgorum nostrorum exercitata esset industria, ne, cum prima in decumbentibus deponant rudimenta, morte multorum persolvenda ea essent. Novi equidem, quod ex consilio Magni Dan. Sennerti potius adhibenda in ejusmodi casu sint remedia talia, quæ longâ praxi & experienciâ inventa sunt probata, quam curiosis & novioribus insistere inventis. At cum & hæc rationibus fundentur sufficientissimis, morbi indoli & naturæ sint convenientia, successumque prosperum ex observationibus quam plurimis, testem habeant, morbusque ipse ut plurimum sit desperatus, ubi anceps remedium experiri satius est quam nullum, non video, cur clysmaticam hanc novam præterire & plane negligere debeamus. Observatis tantum rite quæ in hoc passu, observandæ sunt, conditionibus. *Conf. D. D. Major & Ettmull. d. Chirurg. Infusor. nec non Ephimer. Gallic. pass.*

§. 6. Nunc tandem ad Pharmaciam tanquam sacram anchoram confugere nos jubet necessitas; cum quicquid (post Omnipotentis auxilii implorationem) spei, in hac mortalitate nobis reliquum est, id omne in hac depositum habeamus. Intendit autem ea primariò & ante omnia Veneni Pestilentialis fundamentalem è corpore eradicationem per alexipharmaca & antidota Veneno proportionata & strenua, de in Symptomatum graviorum, decumbentem affligentium, mitigationem & abolitionem, *Viriumq; tandem restitutionem.*

§. 7. Antequam autem ad hæc Specialia accedimus pauca de generalioribus monebimus in antecessum. De aëris emen-

emendatione universali superius egimus equidem, ast cum & ex pharmacía ulterius promoveri possit eadem, nunc præscriptionem unam aut alteram addere placet. Imminente proinde periculo à Veneno coagulante præter supra memorata, seqq. suffimigia sæpius ad conclavium emendationem adhiberi possunt.

℞ Rad. Ir. fl. ℥ij. cypr. rot. ℥ss.
Cort. arant. ℥iij. Fl. rosar. rubr. Mj.
Gumm. Junip. Thur. ā ℥j
Caryoph. cinam. ā ℥ij
As. dulc. Oliban. Res. Tacamah.
Rasur. Succ. alb. ā. ℥ij
Vesicar. quibus adfertur Mosch. concis. nij
Zibeth. Mosch. ā g iij
M. f. Pulv. gross. S. Räucherpulver Vel.
℞ Fol. Salv. Laur. Roris mar. ā. Mß.
Rosar. rubr. majoran. ā p. iij.
Mac. caryoph. cinam. ā. ℥ss.
Styr. calam. benz. ā. ℥iß.
Alipt. Moschat. ℥ij.

M. f. Pulv. f. ut prior.

Cui massæ, dictæ Hispanicæ arrident, seq. utilem & pretiosam commendatam sibi habere possunt.

℞ Resin. styrac. calam. ℥iij.
Asæ dalc. ℥ss.
Thur. el. ℥j.
Mosch. ℥ss.
Ambr. gryf. ℥j.
Zibeth. giiij.
Ol. Cinam. Rhod. N. M. citr. ā. giiij
Resin. lign. Al. ℥j.

Cum styrace liquidâ in mortario calido fiant pastilli in formam ceræ hispanicæ.

§. 8. In Peste resolvente harum enumeratarum speciesum usus moderatior svadetur, frequentior autem aceti rutacei, rosacei aut alius antipestilentialis in lapide calido conspersio, indeqve conclaves occupans fumus, utilis erit. In usu pro fæminis, moschi ambræve, huic sexui adversus sæpius odor, omitti aut gratior in locum ejus substitui potest. Pauperioribus autem sufficere possunt quæ in recentiori Constitutione Pestilentiali *Lips.* commendat *Colleg. Medic.*

℞ Baccar. Junip. ℥j, Ais ℥ss, Pic. ℥iij M pro suff.

§. 9. Purgationes fortiores in utroque casu curationis aut præservationis gratiâ improbantur absolute, cum per easdem fermentatio excitetur in sanguine vehementior, humorum motio intempestiva & venenum inde intimius M. S. communicetur. Leniores in posteriori indicatione, ad primarum viarum eluitionem, & putredinis oriundæ præcautionem, adhibentur cum fructu. Possunt autem & hæ pro veneni P. qualitate, variari & mutari. Ita ut coagulanti resistatur per ejusmodi purgantia, quæ penetrabili quadam activitate sanguinem simul volatilifari & funestam ejus fixationem, aut conglomerationem inhibere possunt. Inserviunt huic scopo Aloetica Ellebonira, &c. Resolventi contra obviam eatur iisdem, quæ incrassandi vi pollent simultanea & hamosis atomorum suarum angulis hebetiora Cruoris corpuscula acuere, M. S. tenuiorem densare, constringere & incrassare poterunt. Obtinebitur id magis per Rhabarbarina, Tamarindina &c. Formulæ pro hoc instituto, parare, haud difficile erit,

§. 10. Vomitiones nec satis tutæ nec utiles videntur in hac lue, cum præter incommoda alia jacturam virium, inferant, insigniorem. Attamen, si à cibi, difficilis concoctionis ingestione metuatur malum, aut de hausto per alimenta, inspirationem, aut alio quocunqve modo, veneno, vigeat suspicio, aut saburra sive putridorum humorum circa vias pri-

mas stagnantium copia, deprehendatur (quod ex ingenti sapius cognoscitur cardialgia, Emeticorum operationes & hinc (sicut in morbo Hungarico ubi hæc indicatio apparet) fructuosas maxime judicemus, non solum præservando sed & curando, observatis tamen sedulo seqq. ut (1) Vomitorium sit lene, (2) propinetur primo statim morbi exordio (3) Vires patientis sint fortes & constantes. Quod quivis judicabit ipse.

§. 11. Clysteres ex sententia nonnullorum Medicorum habendi essent suspiciosi, cum eorum usus, ut verbis *Barbetti* (tract. d. Peste, Chirurg. annex. p. 175.) utar, multis nocuerit, aliis parum profuerit, malignitati interim nullo modo occurrat, & ex sententia D. Willii Tr. d. Morb. Castr. p. 68. benigniorum m. Clysterum injectiones, lethalibus sapius profluviiis causæ fuerint. Nostrotamē judicio, multifario scopo, emolliendo, æstum temperando, adstringendo, abstergendo, dolorem sedando, fluxus sistendo, &c. inservire possunt. Componuntur pro indicationibus diversis, ex ingredientibus variis: *Malv. Violar. parietar. Mercurial. Lactuc. Sem. IV. f. ol. rosar. viol. Cap. papav. Herb. millefol. ejusd. succo Caud. equin. Polygon. Mell. violar. rosar. &c.* Formularum ex his compositio pro intentione facilis admodum est.

§. 12. Tandem ad curam ipsam accedimus, quæ pro morbi gravitate, medicamenta strenua, pro citissimo autem progressu, medicum alacrem & providum postulant. Haud enim corrigitur in morbi augmento aut statu, quod in principio ejus irrepsit in cura vitium. Quamprimum itaque dominante hac lue, quis male se habuerit, leviter quamvis de infectione tutius est suspicari, quam aliam incusare morbificam causam, proindeq; ad alexipharmaca recurrendum quantocius. Cum autem ex signis diagnosticis de Pestis præsentia non sit amplius dubitandum, eò videndum, ut de genio morbi, coagulans nimirum aut resolvens sit, constet profundius, ac ad applicetur eū curandi methodus. Contra si symptomatum varietates & vicissitudines confundent judicium, Medici idq; reddant dubium, securius proceditur, si ex compositionibus vulgaribus utriq; Veneno dicatis, atrocitati morbi eatur obviam. Sistemus præscriptiones, pro tribus distinctis indicationibus. In specie Coagulationi malignæ resistunt seqq.

Rx. ☉ C. C. volat. Succin. vol. ā ʒj

C. C. f. Δ prpt. g. XV. ʒ diaph. ʒss.

M. f. pulv. div. in 2. part. æq. S. fluchtiges Schwitz. Saltz. auf 2. mahl.

- Rx. Magist. Spinar. viper. ʒj. ʒ volat viper. g. Xij. bezoard ʒß.
M. S. köstliches Schweispulver auf 2. mahl.
- Rx. Tinct. Bez. D. M. ʒß. Sp. C. C. rectific. g. vj. S. bezoardische
Schweiß Tinct.
- Rx. Elix. Propr. Par. ʒi. Tinct. bez. D. M. ʒij. d. ad Vittr. S. bezo-
ardische Tinct. 50. tropffen.
- Rx. Spir. * C. C. rectific. ā. g. XV. ʒ. vol. viper. g. V.
Schweißtreibenden Sp.
- Rx. ʒæ Sambuc. Theriac. Herc. Sax. cal. ā ʒiij Sp. ʒ rectif ʒj.
C. C. rectific. g. v mitbrid. ver. ʒ. Extr. Junip. g. Xij. M. ad
ficil. S. Schweißträncklein auf einmal.

Resolventi autem Veneno opponuntur Alexipharmaca hæc:

- Rx. Magist C. C. ocul. 69 Corall. ā. ʒj. Spin. viper. g. iij.
bezoard min. ʒß. pulv. pannon. r ʒj.
M. d. in 3. p. æ. S. bezoardisches Schweispulver auf 3. mal.
- Rx. Pulv. pannon. r. bol. arm. ā ʒß ʒ draphor. Spec. d. hiac. ā ʒj.
Bez. or. g. viij. Laud. op. g. iij.
M. S. Pulverchen auf 4. mahl alle 3. Stunden mit zum Schwei-
ßen/ ubi calor & fluxus alvi simul urgent.
- Rx. Diasc. Frac: ʒß Ol. ʒi fatid. g. viij. Magist. Coral. C. C.
pulv. pannon ā g. vij M. f. bol. n ij. S. Schweißbissen auf 2. mahl
- Rx. ʒ acetosell. cord. Her. Sax. fr. ad ʒiß. Sp. ʒi. ʒj.
Magist. CC. corall. ʒß. bez. or. ʒß. sir. accetos. citri. ʒij.
M. S. bezoardischer Schweißtränck auf 2. mahl.

Utriq; toxico contrariantur antidota enumeranda:

- Rx. Theriac. Andr. ʒj. ʒ viper. vol. Magist. corall. ā g. v. M.
pro bolo.
- Rx. Diasc. Fracast. ʒiij. Mithrid. ver. ʒj. ʒ. diaph. g. v. Gel. C. C.
q. f. M. pro bol.
- Rx. Pulv. bez. D. S. Spec. d. hyac. ā ʒj. Pannon. rubr. g. vj.
bez. miner. ʒß. C. C. phl. ppt. g. viij. bez. or. ʒß.
M. d. in 3. p. æ.
S. bezoardisches Herkpulver auff 3. mahl. alle 2. Stunden
eins.
- Rx. Roob. ebul. ʒi. ʒ diaph. ʒß. C. C. ph. ppt. ʒj sacch. q. f. f. bol.
- Rx. Elect. Diasc. Fracast. ʒiij pulv. cord. Saxon. g. XV. bez. min.
gr. viij. Sir. corall. Sacch. fin ā. q. f.

§. 13. Hisce aut aliis alexipharmacis, diaphoreticis assumptis, æger componatur ad sudorem, qui intra 24. horas ter quaterve plus minus, prout ægri vires sinunt, repetendus est, iisque, utpote in quibus totius curationis cardo vertitur, virus perniciosum exequiendum sufficienter. Quibus eruptio sudoris succedit difficilius, lateribus calefactis, & plantis pedum, appositis, aut sæpioribus frictionibus, vapore itidem vix calidæ in qua diaphoretica incoacta sunt, ad sudandum impelluntur. *D. Timæus à Guldenkleepanem Siligineum calentem & Theriaca Venetâ Spirituque Vini, impletum ac regioni umbilici impositum tanquam certum remedium commendat sedulo Diss. Conf. Pest.* Qui m. nec hac ratione scopum obtinere possunt, frequentiores antidotorum usus tamen sibi habeant, commendatos, intereaq; corpus semper servant calidum & à frigore immune.

Si autem quod sæpius accidit, crebriores Vomitiones antidotorum & Alexiteriorum Vim eludant, irritamq; Medici intentionem faciant, externis corroborantibus debilitati Ventriculi succurratur, facultasq; expultrix convenientibus sedetur, interim antidota debita tam diu repetantur donec à stomacho recipiantur, & ad destinatum Scopum digerantur. Reliqua observatu digna, utpote; Stragularum post sudorem commutatione, Somni, in principio præprimis morbi, fugæ, Antidotorum aliquoties instituendam variatione, debitamq; per alimenta & medicamenta virium restitutione, quilibet ex iudicio proprio facile ordinabit; unde à prolixiori Regularum præscriptione nunc abstinemus, unicam Formulam externo corroborationis usui dicatam, addentes.

R. Balsam peruv. ℥j.

Ol. still rut. angel. maj. Salv. citr. ā g. V.

Cinam. g. vj. succin. g. iij.

Scorp. compos. Matth. ℥ss.

N. M. expr. pro balsam q. s. Pic. gr. q. s. ad nigred.

M. ad pyxid. ebur. S. Herz und Puls Balsam.

§. 14. De Tumoribus venenosis, Bubenibus nempe & Carbunculis id notandum; quod, sicuti salutarē naturæ conatum probant, ita omnibus modis sint adjuvandi, & ad maturitatem promovendi. Hoc modo ut prius attrahentia adhibeantur fortiora, quo virus pestilentielle magis magisque eliciatur foras, per cucurbitulas siccas, Vesicatoria, bufones exsiccatos, Cataplasmata & Emplastrum varia Inserviunt huic intentioni *Empl. magneticum Angel. Sala Cataplasma ex cepa assata & theriacâ compositum*

rum, item ex ficibus &c. Dein maturantia & suppurantia applicantur sedulò quod *Diachylon simplex*, de *Meliloto* aut *Catapl.* ex *Herb. aneth.* *Chamem.* *melilot. malv. rad. lil. alb. alth. Sem. lin. fœnugr. Ungu. dialth. Ol. Chamem.* &c. efficiunt sufficienter. Post puri venenoso paretur exitus, & si naturæ robore Tumorum ruptio sequi nolit, quavis ratione, medicamentis, vesicatorio, ferro, cauterio potenciali aut actuali, instituat. Cavitati ulceris inferuntur ad sufficientem maturationem & mundificationem ungenta varii generis ex *Ol. Hypericonis*, *butyro*, *terebinthinâ*, *ob. vitell.* &c. Hinc retrocessioni Veneni aut ulteriori Tumorum progressioni, resistatur per defensiva convenientia: *Unguentum Santalinum cum oleo rosatô & Camphorâ*, *Jobis*, *Empl. d. bolo & Terrâ Sigillatâ*, &c. (An a. Saphyri aut hyacinthi, Bubonibus aut Carbunculis facta applicatio, peculiari & specificâ quadam attrahendi vi venenum ad exteriora eliciat, & sic omnium supra enumeratorum medicamentorum officio fungatur, iudicio eorum, quibus per experientiam, scientia certior est. relinquimus, à ratione sanè parum aut nihil præsidii adipiscitur.) Tandem ad satietatem extravasato pure & mundato Ulcere, *sarcotica* & *Epulotica* adduntur, ac Ulceus, *emplastro de Lapide Calaminari*, *albo cocto* aut alio ejusdem facultatis, clauditur & citatrisatur; alexipharmacorum autem interior usus, pro multiplici intentione continuatur, & denique post perfectam Bubonum & carbunculorum evanescentiam, curatio leni purgatione & evacuatione clauditur.

§. 15. Reliqua symptomata multifaria & gravia, cum singula peculiarem fere curandi rationem poscant, (quod pagell. harum angustia non sinunt) tum quoque curato morbo, ultro remittant & desinant, hac vice, Studio præterimus, Contenti potissimâ morbi vim nos respexisse, qua fractâ reliqui accidentales accessiones expirant spontè.

§. 16. De amuletis, quæ magni apud multos æstimantur, tribus verbis monemus, eorum alia, ut characterismi & Scripturæ varii generis, esse superstitiosa magica & illicita; alia, ut *Succinum album*, & composita varia ex *camphora angelic.* *CC.* ✱ &c. collo appensa, parum prodesse, aut saltem id agere, quod non noceant; alia v. ut *Mercur. vivus*, *Arsenicum* &c. nostro iudicio, non sine causa habeantur pro suspectis & periculosis, manente tñ. unicuique suâ mente & opinione, liberâ.

§. 16. Ultimo de Prophylaxi P. differeremus aliquid, nisi hinc inde de eadem monitum esset; Prætereaque certum sit: *Omne curativum qq. esse præservativum.* Unde non dubito quin & quantum huic indicationi sufficiet ex antecedentibus hauriri & promi possit, adhibita saltem rectâ rationis & iudicii trutinâ. Quare in hisce nunc subsisto dissertationiq; huic rudi Minervâ, magis delineatâ, quam elaboratâ finem impono; Si quæ ad morbi indolem & naturam rectè dicta fuerunt, gaudeo; Sin minus & ego quandoq; in ejus scrutinio dormitaverim, materiæ gravitate excusabor sufficienter. Conatibus interim favorem, erratis veniâ Viri boni facile rogati concedent. Quod superest Deum immortalē calidis sollicito votis, Cervicibus nostris imminens, horrendum malum avertat clementer nosque à funesta hac Lue aliisq; calamitatibus servet liberos ac immunes, Huic soli & Summo D^Eo sit Honor & Gloria sempiterna

F I N I S.

AD NOBILISSIMUM ET CLARISSIMUM
DN. M. JOHANNEM GERDESIUM,
HOLMIA SVECUM,
MEDICINÆ CANDIDATUM,
DE PESTE PUBLICÆ
DISPUTANTEM.

MAgnum *Pestis* malum est, & inter *maximas* DEI *Plagas* numeratur. Est *malum onerans*, & hinc in *Sacris* *Onus* DEI nuncupatur. Neq; facile quis omne *damnum*, & abundantissimum *malorum cumulum* ad accuratum computum in *Peste*, vocare poterit? Stupendum hoc *Onus* est! Est *Malum volans*, dum cito volat per *Terras*, cito volat per *Civitates* atq; *Domos*, cito volat per *omnes* *humani corporis artus*, si *DEUS Populum, Urbem, Hominem*, punire constituit; Eaq; de causa *Volanti sagittæ*, juxta *Regium Psalmem*, comparatur. Est *Malum Vastans*, dum vastat *Homines & Animalia*, *possessions & bona*, *Provincias & Regna*. Neq; facile *Morbus* apud *Medicos*, *onerosior*, *celerior*, & *exitiosior* *Peste* reperitur. Cogitandum igitur maturè de *remediis*. Optimum coram DEO *Penitentia* remedium est. Neq; vulgus contra *pestiferam luem* *Asyla* nescit, quæ recepto versiculo communiter exponit: *Hæc tria pestiferam tollunt adverbia cladem*, *Mox, Longè, Tardè, cede, recede, redi!* Sed Honorandus etiam *Medicus* est; *Naturæ* *Conservandæ* *Consul* atq; *Patronus*. Ex præsentī labore, *VIR NOBILISSIME*, certè non modo tua *prudencia*, sed ex *medendi peritia* cunctis innotescit. *Prudenti consilio* temporī servire studes, dum hac tempestate, quæ viciā *Regna, Hungariæ* pariter & *Bohemiæ*, cum adjacentibus *Provinciis*, & (proh dolor!) *Fines* etiam *Electoatus Nostri*, *Pestis* morbo turbantur, *consilia* contra *pestem* suscipis, *media* contra *pestem* dirigis, *arcana* contra *pestem* suggeris, & publico prodesse cupis. Arguit & illud insignem *Medendi Peritiam*, dum publico documento non adversus *levem* vel *mediocrem* sed omnium *gravissimum morbum*, surgis, & in eo quæsitum hætenus *Apparatum Medicum* omnibus prodis. Gratulor *TUÆ CLARITATI* de hoc egregio futurorum *Laborum & Honorum* Præludio *DEUMq;* veneror ex intimis, ut *Gratia* cælesti tantis ausibus benedicere, *Scientiam* hanc *Medicam* indies augere, *Prudentia* ac *Experientia* solida sufficienter eandem munire, munimenta talia *Medendi felicitate* potenter apud *Summos* ac *Imos* promovere, & hanc illustri *meritorum* multitudine clementissime non ornare modo, sed & coronare velit per & propter *SUMMUM MEDICUM CHRISTUM JESUM!* Vale, *CLARISSIME VIR*, & feliciter age semper, quod cælitus optat

Scrib. Witteb. d. 18. Jul.

Anno 1680.

TUAE CLARIT.

Studiofissimus

JOHANNES Deutschman / D.

Ad Dn. M. Johannem Gerdes, Svec. Holmiensem.

Clarissimum Medicinæ Candidatum

Amicum & Fautorem colendum &c.

INsistis, ut ego quondam, Vestigiis *Galen*i, qui de *Pestilentia* medelâ, tum maximè cogitabat, cum illa jam incidere per urbes & passim per agros caperit. Hujus mali indoles ac ingenium, est tam diversimodè perniciosum, ut nec mente satis comprehendi queat, & multiplex requiratur via medendi. Est, ubi illa lues pugnat ante in mentem ac eam prorsus & mox eripit vitam. Eadem vicissim hominem tollit citissimè, integris penè sensibus. Aliquando soporifera reperitur, quæ falso somno & insidioso, placidam mortem affert, ceu benigna. Quædam privatis membris bellum indixit, ut nunc cuti ad corporis ambitum extimum spectanti, nunc extremis pedibus, ut est ap. *Galenum l. d. us. part. corp.* Nunc solos pueros tollit, hominibus adultis & multum Senibus parcens. Nunc sayit maximè teste, *T. Livio*, in servitia, nunc tetrior in sexum sekviolem privatim existit, quemadmodum exempla eâ Disputatione, quæ de *Pestilentia* inscribebatur Jenæ Anno 1636, in medium dedi. Cognita quoque fuit *pestis* cruenta, quippe quâ Sanguis ex multis ubertim instar rivulorum erumpebat membris corporis. Tam variis formis hoc malum inquit sese ceu belua multorum capitum. Nihil hîc valebit Hercules, qui quondam diram contudit hydram. Cum depopulante bestia comparat pestilentiam *Galenus de Theriac.* ast ei Speciem ejusmodi corporis non attribuit, ut quondam teste *Philostrato*, *Apollonius Tyaneus*. Hic mediâ è turbâ hominem periculum atque cum pannis & annis obsitum erui, corripî, necari jussit. Corpori lapidibus fustibusque cooperto, cum tandem & vestimenta detraherentur, monstrum horribile, bestiae tamen assimile conspiciebatur. Pestilentia non est belua quædam tetra, non est monstrum, ast ejus naturam qui perspicere studet & vim tam diram medendò depellere, is certè cum feroci bestia, cum multis monstris opinionum conflictari, necesse habet. Quot capita tot sensus. Hinc infinitæ dissensiones ac innumerae. Utque deinceps cognoscitur aut potius fingitur hujus morbi natura ac causa, ita ad eam paratur via medendi.

medendi. Felix, qui in unaquaque re quid sit veri falsive perspicere, Tibi, Clarissime Domine Candidate, facta est potestas de pestilentiae naturâ & curâ disputandi & data quoque libertas dicendæ, probandæ-
que sententiæ. Gratulor Tibi, tum de hoc labore tam fructuoso, tum de eo, quo polles, ingenio. Quod dogma hîc non aliquid habet dubitationis, quod remedium omni ex parte salubre cognoscitur, quodnam reperitur semper certum, semper efficax, nunquam sat cautâ adversus tam insidiosum mali genus mortalitate? Nonne Hippocrates præterea vult mederi oportere & communia & propria intuentem? Quodnam præceptum hîc est perpetuum? Nec est gravi loco in salubrem transitus semper tutus ac certæ salutis est? Noscunt eum occulto Naturæ bono aves ac eligunt, quas autore *Laurentio Jouberto l. de pestilentia c. 5.* convenit sequi. Pertinetque ad rem teste *C. Celso l. 1. c. 3.* quærere, pestilentiam an austri excitaverint. Quid? Nihil in commune dici, nihil in universum haberi utile potest ac salutare. Judicium nunquam non adhibendum, quod in TE agnosco firmum, & ratione quoque utendum est, quam tu scis celerrimè explicare, ut Tibi, quid opus sit, statim venire in mentem queat. Inde nunquam deficiet consilio, quod Tibi etiam sub manu, quod ajunt, nascetur. Ex his auguror ac præsentio Patriæ Tuæ & ornamento TE & auxilio magno futurum esse. Witteb. d. 16. Julij Anno 1680.

T. Clarit.

addictissimus

CONRADUS VICTOR SCHNEIDER,
D. Prof. P. &c. &c. &c.

Clarissime & Carissime

DN. M. JOHANN. GERDES,
dignissime ad Patriam ornandam

Medicinæ Candidate;

DUm in loco Musis & Orthodoxiæ sacro Evangelicæ, jam ultra annos XL, & quod amplius excurret, ab omni contagione pestis libero, ad hunc usque diem contrâ tot hostium insultus benignissimè divinâ Providentiâ servato, exquisitè doctam de PESTE dissertationē publico in præsens exhibes rem sanè præstas eruditione

tione tuâ cum dignissimam, tûm non vulgaribus elogiis condecoran-
dam. Doces etenim, quid illud mali sit, quod, uti olim, ita intra hoc
biennium tot jugulavit hominum myriadas, ex Oriente ortum, per
Sardiniam, Calabriamq; atq; Neapolitani Regni Venetâq; ditionis loca
plurima irrepsit, mercibus, hominibus, & nescio quo demum fomite ad
Dalmatas, Pannoniam utramqve Austriam, Moraviam, Bohæmiam, &
vicina loca aliquot, veneno fuerit disseminatum. Fateris etiam ἐπεὶ
τυφώσω, quàm iniquè egerint cum WITTEBERGA, veritatis cœlestis-
simæ, Lutheri ministerio, propagatrice, invidi aut ignari, cum per
oppida, urbes, regiones, nunc obnoxiam tot morbis civitatem Acade-
miamqve, nunc pestifero infectam aëre diffamârunt passim. Cathedram
tot applaudentib9 amicis Patribus Commilitonibusq; animas cum sum-
malaude. Testis egomet domesticus vocari possem, si & studium insigne
tuum, & valituram in exemplum vitam hîc uberius deprædicem. Suc-
cessus igitur precabor prosperos ad votum; uti, cujus jam in oculis se-
dulitatem fero, mox auribus accipiam crescentis famæ tuæ apicem.
Intereâ salvebis & favebis

*Scrib. è Muséo ipsis Non. Qvin-
til. Anno cId lxc LXXX.*

Tuo

G. C. KIRCHMAJERO.

Non vulgare sapiis, FAUTOR, sublimius urges
Cursus qveis monstras doctius ingenium.
Is oppugnatum generosis ausibus hostem,
Hostem quem merito mœnia cuncta timent
Hippocrates talis, talis fuit ipse Galenus,
Heroas jactat quos Medicina suos:
Perge modo Hippocratis Te laus Te fama manebit,
Victor eris; Victor digna brabeia feres.

*Clarissimo & Nobilissimo Dn. Respondenti, Contuber-
nali & Convictori olim suo candidissimo, Fautori
honoratissimo scrib.*

CHRISTIANUS Vater / L.

Errata quæ per absentiam meam irreperunt, & potiss. liter B. & D.
reperiuntur B. L. ipse corriget.